LEIKSKÓLINN **ÁLFASTEINN**

HORFT TIL FRAMTÍÐAR

- grunnur að góðri færni

HANDBÓK Í SNEMMTÆKRI ÍHLUTUN

Handbók þessi er þróunarverkefni í snemmtækri íhlutun í máltöku barna á leikskólastigi sem unnið var í leikskólanum Álfasteini í Hafnarfirði.

© **Leikskólinn Álfasteinn**
Hafnarfjörður 2020

HÖNNUN: KRISTINN P / MÍNERVA MIÐLUN

HORFT TIL FRAMTÍÐAR

- grunnur að góðri færni

HANDBÓK Í SNEMMTÆKRI ÍHLUTUN

EFNI

Formáli 6

1 **Tilurð verkefnisins** 10

2 **Fræðileg umfjöllun um snemmtæka íhlutun** 14

3 **Upphaf leikskólagöngu** 16
3.1 Móttökusamtal
3.2 Aðlögunarsamtal

4 **Grunnþættir menntunar** 18

5 **Daglegt starf / kennsluefni** 22
5.1 Málörvun
5.1.1 Lubbi finnur málbein
5.1.2 Veðurfræðingur
5.2 Málörvun yngri deilda
5.2.1 Verkferill málörvun yngri deilda
5.3 Málörvun eldri deilda
5.3.1 Verkferill málörvun eldri deilda
5.4 Málörvun hjá börnum í þriðja flokki
5.5 Fastar lestrarstundir
5.5.1 Verkferill við lestur bóka
5.6 Orðaforðalistinn
5.7 Leikurinn
5.8 Kubbastarf
5.8.1 Verkferill kubbastarf yngri deilda
5.8.2 Verkferill kubbastarf eldri deilda
5.9 Könnunarleikur
5.10 Könnunaraðferð
5.11 Listasmiðja
5.12 Gönguferðir

6 **Verkferlar dagskipulag** 48
6.1 Verkferill dagskipulag Berg/Klettur
6.2 Verkferill dagskipulag Holt/Hamar
6.3 Verkferill dagskipulag Laut

7 **Efling félagsfærni** 52
7.1 SMT-skólafærni
7.2 Boðskiptareglur Bínu
7.3 Blær - vináttuverkefni

8 **Athuganir, próf og skimanir** 58
8.1 Athugunarlisti fyrir atferli leikskólabarna (AAL)
8.2 Íslenski þroskalistinn og smábarnalistinn
8.3 Orðaskil
8.3.1 Verkferill orðaskil
8.4 Hljóm-2
8.4.1 Verkferill Hljóm-2
8.5 Tras
8.5.1 Verkferill Tras

9 **Grunur um frávik** 66
9.1 Einstaklingsnámskrá

10 **Tví/fjöltyngi** 68
10.1 Gefðu tíu - leið til að efla börn í samskiptum á íslensku
10.2 Að efla samskipti

11 **Heimildaskrá** 76

12 **Viðauki** 80
12.1 Viðauki - kennsluefni í læsi

13 **Fylgiskjöl** 82
13.1 Fylgiskjal 1 - Móttökusamtal
13.2 Fylgiskjal 2 - Foreldrahandbók
13.3 Fylgiskjal 3 - Aðlögunarsamtal
13.4 Fylgiskjal 4 - Myndrænn orðaforðalisti, dæmi
13.5 Fylgiskjal 5 - Orðaforðalisti notar/notar ekki 3 og 6 ára
13.6 Fylgiskjal 6 - SMT-reglur kenndar
13.7 Fylgiskjal 7 - Þríhyrningur
13.8 Fylgiskjal 8 - Árshjólið
13.9 Fylgiskjal 9 - Skráningarblað
13.10 Fylgiskjal 10 - Tilvísun í Lausnateymi
13.11 Fylgiskjal 11 - Vinnuferli Lausnateymis
13.12 Fylgiskjal 12 - Einstaklingsnámskrá
13.13 Fylgiskjal 13 - Bókamerki
13.14 Fylgiskjal 14 - Eðlileg málþróun barna

FORMÁLI

Leikskólinn Álfasteinn tók til starfa þann 15. mars 2001 og er rekinn af Hafnarfjarðabæ. Á Álfasteini eru fimm deildir; Hamar, Holt, Laut, Berg og Klettur. Leikskólinn er staðsettur í Suðurbænum, nánar tiltekið á holtinu og í nánasta umhverfi við hraunið, golfvöllinn og fjöruna. Í leikskólanum eru að jafnaði börn á aldrinum 1 árs til 6 ára og geta um 77 börn dvalið þar samtímis. Stöðugildi starfsfólks reiknast út frá þörfum barnahópsins hverju sinni og starfshlutfalli en að meðaltali starfa um 25-30 starfsmenn þar ár hvert.

Leikskólinn starfar eftir lögum um leikskóla nr. 90/2008 og aðalnámskrá leikskóla (Mennta og menningarráðuneyti, 2011). Samkvæmt aðalnámskrá ber hverjum leikskóla að útfæra sína skólanámskrá með hliðsjón af aðalnámskrá, um leið og tekið er tillit til menningar, sérkenna og

ÞRÓUNARTEYMI LEIKSKÓLANS UM SNEMMTÆKA ÍHLUTUN Neðri röð f.v.: Ásdís, Ásgerður, Aldís og Anna. Efri röð f.v.: Sigrún, Elísabet, Inga og Dagný.

starfshátta hvers leikskóla fyrir sig. Til að ná settu markmiði aðalnámskrár hefur Álfasteinn horft til framfarastefnu heimspekingsins John Dewey's. Sú hugmyndafræði hefur verið eitt af leiðarljósum í skólastarfinu. Til að ná settu marki aðalnámskrár hafa kubbar Caroline Pratt verið stór þáttur í leik barnanna. Í þeirri stefnu er megináhersla lögð á að kenna börnunum gagnrýna og skapandi hugsun í stað þess að binda hugann við fyrirfram ákveðnar lausnir. Þetta er gert með því að spyrja börnin opinna spurninga og fá þau til að finna eigin lausnir. Börnin nýta sér kubba Pratt til að endurbyggja þann heim sem þau lifa í. Þar verða til mörg tækifæri í að nýta læsi og stærðfræði. Börnin segja frá hvað þau eru að byggja og skapa hverju sinni. Þannig verða þau læs á byggingar sínar og geta endurskapað veruleikann um leið og þau þurfa að setja orð á athafnir sínar. Má því segja að hugmyndafræði Álfasteins falli vel að snemmtækri íhlutun og læsisstefnu Hafnarfjarðar. Börnin vinna einnig með form kubbanna og talnaskilningur nýtist þegar börnin flokka og telja í stafla þegar þau ganga frá byggingum sínum. Þannig verða þau læs á stærðfræði, form, tölur, flokkun og öðlast betri talnaskilning.

Leikskólinn vann að frumkvöðlastarfi eða þróunarverkefni til fimm ára í Hafnarfirði. Starfsfólk þróaði leiðir í skólastarfi með kubba Caroline Pratt og tengdi þá nýrri kennsluaðferð, könnunaraðferðinni, og hefur leikskólinn náð að festa þá aðferð í sessi. Könnunaraðferðin nýtist vel í tengslum við læsi. Þarna ræða börnin um hvað þau eru að rannsaka og orðaforði eykst mikið þar

sem þau eru að ræða um könnunarverkefni sem getur verið allt milli himins og jarðar. Hvert könnunarverkefni ræðst af því hverju börnin brenna fyrir hverju sinni.

Þegar farið var af stað í þetta þróunarverkefni Snemmtæk íhlutun vorum við svo heppin að fá Ásthildi Bj. Snorradóttur talmeinafræðing til liðs við okkur sem faglegan ráðgjafa. Starfsfólk leikskólans vill nota tækifærið hér og þakka Ásthildi fyrir aðstoðina og aðhaldið sem hún hefur veitt við framkvæmd þessa verkefnis. Jafnframt er starfsfólki Álfasteins þakkað fyrir samvinnuna og traustið sem það hefur sýnt þessu þróunarverkefni og þann virka þátt sem það hefur sýnt verkefninu, bæði við innleiðingu og framkvæmd. Án þeirra samstarfs hefði verkefnið aldrei litið dagsins ljós.

1

TILURÐ VERKEFNISINS

Starfsfólk leikskólans Álfasteins sammæltist um að leggja af stað í þróunarverkefni í snemmtækri íhlutun í samstarfi við Ásthildi Bj. Snorradóttur, talmeinafræðing á Mennta- og lýðheilsusviði, sem var faglegur ráðgjafi verkefnisins. Stofnað var þróunarteymi innan leikskólans sem bar faglega ábyrgð á því að innleiða verkefnið ásamt því að tryggja að allir starfsmenn væru beinir þátttakendur. Markmið verkefnisins í grunninn var að efla áhuga, metnað og öryggi allra starfsmanna í að vinna með börnum á mismunandi aldri, með sérstaka áherslu á málörvun, orðaforða og hugtakaskilning. Annað markmið þróunarverkefnisins var að marka ákveðin vinnubrögð í leikskólanum og auka þannig þekkingu og færni starfsmanna sem mun skila sér í faglegra og áhrifaríkara starfi. Stefnt verður að því að málörvun fléttist inn í allt daglegt starf og verði eitt af leiðarljósum leikskólans. Í framhaldinu var útbúið verklag og verkferlar fyrir starf skólans sem og fyrir niðurstöður skimana, athugana og

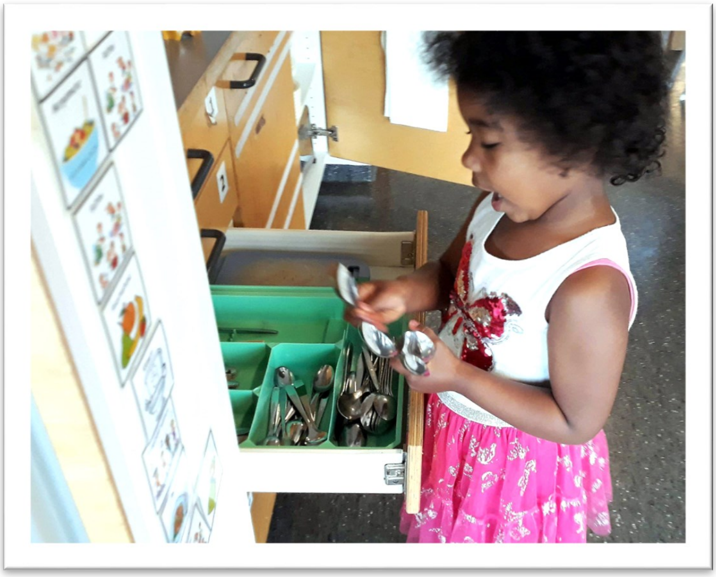

prófa. Jafnframt var sérstök áhersla á að standa vörð um tví/fjöltyngdu börnin í leikskólanum og finna markvissar og árangursríkar leiðir til að vinna frekar með málörvun þeirra. Þróunarverkefnið veitir trygga stoð í því samhengi. Það var ósk starfsfólks leikskólans að auka foreldrasamstarf þar sem þeir gegna lykilhlutverki í máluppeldi og þróun góðs málþroska barna sinna.

Þessu til stuðnings var ákveðið að setja á stofn bókasafn þar sem foreldrar geta fengið lánaðar bækur sem auðvelda þeim að lesa fyrir börn sín. Jafnframt að foreldrar fengju verkefni heim þar sem fjölskyldu barns af erlendum uppruna er gert mögulegt að vinna með grunnorðaforða eins og stóll, borð, leikskóli, matur o.s.frv. á sínu móðurmáli heima. Síðan er unnið með íslensku orðin yfir sama hluti í leikskólanum.

Grænmeti
Kál
Papríka
Agúrka

2

FRÆÐILEG UMFJÖLLUN UM SNEMMTÆKA ÍHLUTUN

Þegar talað er um snemmtæka íhlutun er átt við skjót afskipti eða fyrirbyggjandi kennslu ef upp kemur grunur um þroskafrávik. Þá er mikilvægt að lögð sé áhersla á markvissar aðgerðir sem stuðla að þroskaframvindu barna. Tímabilið frá fæðingu til 6 ára aldurs er það tímabil í lífi barna sem snemmtæk íhlutun er yfirleitt miðuð við. Því fyrr sem markviss íhlutun á sér stað því meiri líkur eru á að þjálfunin skili árangri. Þegar talað er um íhlutun er ekki einungis átt við barnið sjálft, heldur samspil heimilis og skóla sem og umhverfið sem barnið lifir í. Í leikskólanum eru börn á aldrinum 1 árs til 6 ára. Má því segja að leikskólinn sé sá staður þar sem hugmyndafræði snemmtækrar íhlutunar henti einna best enda flest börn í leikskóla að meðaltali 8 tíma á dag. Þrátt fyrir mikilvægi leikskólans þá hafa fjölmargar rannsóknir sýnt að árangur af snemmtækri íhlutun er mun meiri ef foreldrar eru þátttakendur í íhlutun fyrir börn sín (Tryggvi Sigurðsson, 2003). Þess vegna er lögð áhersla á gott og öflugt foreldrasamband í leikskólanum.

Félagsþroski og hegðun barna hefur í vaxandi mæli fengið meira rými þegar talað er um snemmtæka íhlutun (Tryggvi Sigurðsson, 2003). Í þessu samhengi er mikilvægt að skoða hvaða aðferðir leikskólinn Álfasteinn nýtir til að kenna börnunum æskilega hegðun.

Þær fyrirbyggjandi aðgerðir sem snemmtæk íhlutun er grundvölluð á eru arðbær fjárfesting til framtíðar (Tryggvi Sigurðssonar, 2003). Má því með sanni segja að leikskólinn ætti að sjá sér hag í að tileinka sér aðferðafræði snemmtækrar íhlutunar þar sem fjárfesting framtíðarinnar eru leikskólabörnin.

3

UPPHAF LEIKSKÓLAGÖNGU

3.1
MÓTTÖKUSAMTAL

Þegar foreldrar hafa fengið staðfestingu á leikskólaplássi fyrir barn sitt og staðfesting foreldra hefur farið fram eru foreldrar boðaðir í móttökusamtal í leikskólann Álfastein. Foreldrar koma án barnsins og farið er yfir mikilvægar upplýsingar varðandi leikskólann og foreldrar fylla út lista varðandi barn sitt. Í þessu samtali hitta foreldrar deildastjóra þeirrar deildar þar sem barnið verður á og gefst tími í spjall og er þetta vísir að fyrstu tengslum foreldra og leikskólans. Þessi fyrstu kynni auðvelda foreldrum og starfsmönnum leikskólans að ná jákvæðum tengslum og aðlögun verður vonandi afslappaðri þar sem foreldrar vita hver tekur á móti þeim og starfsfólk hefur fengið grunnupplýsingar um barnið (sjá fylgiskjal 1). Í móttökusamtali er einnig afhent foreldrahandbók leikskólans þar sem foreldrar geta lesið sér til um starfsemi og stefnu leikskólans (sjá fylgiskjal 2).

3.2
AÐLÖGUNARSAMTAL

Aðlögunarsamtal er tekið af deildarstjóra og/eða hópstjóra sex til átta vikum eftir aðlögun barns. Samtalið er hugsað til að styrkja samskipti og tengsl foreldra og leikskóla. Þar er farið yfir hvernig aðlögun gekk, líðan barnsins og fleira. Þetta samtal gefur einnig kennara tækifæri til að spyrja foreldra ýmissa spurninga varðandi barnið, hvað er gert heima fyrir og þeirra sýn á starfið sem fer fram í leikskólanum (sjá fylgiskjal 3).

4

GRUNNÞÆTTIR MENNTUNAR

Samkvæmt aðalnámskrá leikskóla (2011) er talað um að menntun sé ekki einhlít. Menntun fer meðal annars eftir því umhverfi sem barnið lifir í og hefur stefna og menning leikskólans þar mikið að segja. Menntun stuðlar að aukinni hæfni og eflir skilning barnsins á eiginleikum og hæfileikum sínum sem leiðir til hæfni á að leysa ýmis hlutverk í því flókna samfélagi sem barnið lifir í. Grunnþættir menntunar er leið til að skilgreina meginsvið almennrar menntunar sem hverjum skóla ber að stefna að. Grunnþættirnir eru eftirfarandi í stafrófsröð: heilbrigði og velferð, jafnrétti, læsi, lýðræði og mannréttindi, sjálfbærni og sköpun. Grunnþáttunum á að flétta inn í allt starf leikskólans hvort sem er innandyra eða utan og er því samofið öllu starfi leikskólans.

LÆSI
GRUNNÞÆTTIR
MENNTUNAR
SJÁLFBÆRNI

SKÖPUN

HEILBRIGÐI & VELFERÐ

LÝÐRÆÐI & MANNRÉTTINDI

JAFNRÉTTI

5

DAGLEGT STARF / KENNSLUEFNI

5.1
MÁLÖRVUN

Í leikskólanum Álfasteini er mikið til af góðu kennsluefni til málörvunar sem hægt er að nýta á fjölbreyttan hátt (Sjá viðauka 1).

5.1.1
LUBBI FINNUR MÁLBEIN

Haustið 2017 byrjaði leikskólinn að vinna með verkefni tengt læsi og málörvun, *Lubbi finnur málbein*. Lubbi er íslenskur fjárhundur sem langar að læra að tala og tjá sig, því þarf hann að læra öll íslensku málhljóðin og bókstafina. Búið er að framleiða mikið af fylgiefni sem tilheyrir málörvunarefninu og hefur leikskólinn nýtt sér nokkuð af því. Lubbi er nýttur bæði í málörvunarstundum, samveru og víðar í starfinu eins og í gönguferðum.

Yfir skólaárið er unnið með einn til tvo bókstafi og málhljóð þeirra í hverri viku á eldri deildunum en á yngri deildunum er unnið með einn bókstaf og málhljóð í tvær vikur. Hvert málhljóð á sér ákveðið tákn sem er útfært með hreyfingum og hverju málhljóði/bókstaf fylgir bæði lag og myndband sem sýnir hóp af börnum syngja og sýna tákn jafnhliða við texta lagsins. Í Lubbabókinni er saga um hvert málhljóð/bókstaf. Þessar sögur eru stuttar og einfaldar svo börnin skilji þær betur (Eyrún Ísfold Gísladóttir & Þóra Másdóttir, 2009).

5.1.2 VEÐURFRÆÐINGUR

Veðurfræðingur er fastur liður í dagskipulagi leikskólans. Daglega er veðurfræðingur settur upp sjónrænt á hverri deild. Á yngri deildum setja kennarar upp veðurfræðinginn og fara yfir hann með barnahópnum. Þar eru lögð inn orð á mismunandi veðurfar og útifatnaði sem börnin tileinka sér með tímanum. Þar er

einnig lagður grunnur að því hvernig beri að klæða sig eftir veðri, t.d. regnföt þegar það rignir, kuldagalli þegar það snjóar og í hvaða röð eigi að klæða sig (förum í úlpuna áður en við farið er í vettlinga). Á eldri deildum byrja börnin að fá hlutverk veðurfræðings, þá kanna þau veðrið með kennara, hjálpa til við að setja upp sjónrænt skipulag og standa svo fyrir framan barnahópinn og segja frá hvaða dagur er, hvernig veðrið er og í hvað eigi að klæða sig fyrir útiveru.

5.2
MÁLÖRVUN YNGRI DEILDA

Markmið leikskólans er að vinna markvisst með málörvun yngri barna, 18-36 mánaða. Þessi markvissa vinna felur fyrst og fremst í sér vinnu með málskilning sem er grundvöllur fyrir góðan lesskilning í framtíðinni. Málörvun er í raun fléttuð inn í allt starf leikskólans. Börnin hafa aðgang að bókum við hæfi. Sett eru orð á athafnir og hluti. Hvert tækifæri sem gefst er notað í notalegt spjall eins og þegar skipt er á bleyju. Þá er hægt að ræða ýmislegt svo sem fjölskylduna, heiti líkamsparta og fleira.

Samvera er tvisvar á dag. Þar eru yfirleitt sungin sömu lögin til að efla skilning og orðaforða Einnig er sungið Lubbalag í tengslum við bókstaf/málhljóð vikunnar. Lestrarstundir eru á hverjum degi strax eftir nónhressingu. Þar eru loðtöflusögur, stuttar sögur og þulur. Þegar lesin er saga þá er spurt spurninga út frá sögunni og myndirnar skoðaðar. Lesnar eru sömu bækur nokkrum sinnum til að leggja inn sömu hugtökin.

Hópastarf er að lágmarki þrisvar í viku og lögð er mest áhersla á málörvun, kubbastarf og könnunarleik þannig að hver hópur nær að fara á hverja stöð einu sinni. Í málörvun kynnast börnin boðskiptareglum Bínu, farið er í leiki sem innihalda gjarnan söngva og lesnar bækur. Boðskiptareglur Bínu sem eru notaðar eru: sitja, hlusta, passa hendur, bíða og skiptast á. Einnig er lesið í bókinni *Lubbi finnur málbein* og unnið er með sama bókstaf/málhljóð í tvær vikur í röð. Fyrst vöndust börnin því að vera á sama stað og gera það sama í 5-10 mínútur í hópastarfi. Í dag stendur hópastarfið yfir í allt að hálftíma í einu. Í könnunarleiknum leika börnin sér með verðlausan efnivið eins og keðjur, segla, rör og fleira sem þau geta kannað. Þau fá tækifæri til

að örva skynfæri, rannsaka og uppgötva eiginleika hluta, æfa notkun orða í rólegu umhverfi í nálægð fullorðinna. Í kubbastarfi setja kennarar orð á allar athafnir, hvað er að gerast eins og byggja, datt, stærri eða minni, húsið er hátt en þetta er lágt. Börnin læra að flokka kubbana, telja, para saman stærðir og setja í hillur.

Í fataherbergi gefast margir möguleikar á málörvun, hólfin eru merkt með nafni og mynd af börnunum. Það er m.a. rætt um litinn á fötunum og í hvaða föt er verið að fara í. Börnin eru virkjuð til þátttöku um leið. Það er gert til dæmis með því að segja þeim að ná í skóna sem standa undir hillunni. Þau er einnig spurð í hvaða föt förum við fyrst og í hvað förum við svo. Í útiveru er lögð áhersla á athafnir en þar reynir á samskipti milli barnanna. Við matarborðið er börnunum kennt að biðja um aðstoð og vera kurteis. Matartíminn er einnig nýttur í gott spjall og meðal annars rætt hvað er í matinn.

5.2.1
MÁLÖRVUN YNGRI DEILDA:
VERKFERILL

- Allir takast í hendur, hópurinn boðinn velkominn
- Nafnakall
- Farið yfir boðskiptareglur Bínu
- Lubbi finnur málbein. Stafur/málhljóð vikunnar, saga lesin, sungið og hlustað á lagið sem tilheyrir bókstafnum/málhljóðinu
- Sögubók, loðtöflusaga, orðaforðahjól, annað efni valið af hópstjóra
- Upprifjun á starfinu, allir takast í hendur og þakka fyrir sig

5.3
MÁLÖRVUN ELDRI DEILDA

Í byrjun hverrar viku er lagt inn eitt málhljóð og bókstafur úr hljóðasmiðju Lubba. Í samveru er farið yfir staf vikunnar, málhljóð og hreyfitákn sem tilheyra málhljóðinu/bókstafnum. Börnin koma með hlut að heiman sem tengist málhljóði/bókstaf vikunnar, t.d. apabangsa þegar unnið er með málhljóðið/bókstafinn A, og setja í Lubbapokann. Unnið er með Lubbapokann í samveru, börnin fá að draga upp úr pokanum og segja frá því sem þau drógu. Bækur sem lesnar eru í daglegum

lestrarstundum tengjast málhljóði/bókstaf vikunnar. Hver hópur fer vikulega í málörvunarstund. Í þeim er rifjaður upp bókstafur vikunnar, hljóð hans og hreyfitákn. Lesnar eru smásögur sem æfa hlustun og skilning. Í málörvunarstundum eru spil mikið notuð til að vinna með mismunandi málþætti eins og orðaforða, hljóðkerfisvitund og yfirhugtök.

Málörvun fléttast inn í allt daglegt starf og er það hlutverk kennara að vera meðvitaðir um að gefa skýr fyrirmæli og setja orð á hluti og allar athafnir, til dæmis farðu í grænu peysuna með rennilásnum. Mikilvægt er að starfsfólk sé óhrætt við að kynna sér og nota þann efnivið sem leikskólinn býr yfir eins og söguteninga, sögugrunninn, loðtöflusögur, spil og bækur.

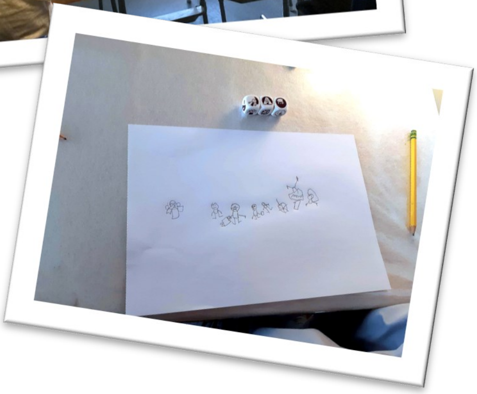

5.3.1
MÁLÖRVUN ELDRI DEILDA: VERKFERILL

- Málörvun eldri barna
- Börn boðin velkomin
- Farið yfir Bínureglurnar/Orðagullsreglurnar
- Verkefnavinna/málörvandi námsefni
- Lubbi finnur málbein, spil, Orðagull, Sögukubbar, Sögugrunnur, Ljáðu mér eyra, o.fl.
- Upprifjun
- Börnin kvödd

5.4
MÁLÖRVUN HJÁ BÖRNUM Í ÞRIÐJA FLOKKI

Þau börn sem falla undir þriðja flokk eru börn sem fagfólk leikskólans telur að þurfi viðbótar málörvun og er óháð því hvort börn eru tvítyngd eða með seinkaðan málþroska. Til grundvallar fyrir málörvun fyrir þennan hóp eru niðurstöður úr þeim athugunum og prófum sem notuð eru á leikskólanum. Undirbúningur fyrir málörvunartímana tekur m.a. mið af niðurstöðum úr Trasi og er unnið með börnin í sex vikur í senn, eftir það tekur annar hópur við. Ýmist eru eitt eða tvö börn í hverjum tíma. Í byrjun hvers tíma er börnunum sagt frá því sem gera á og í lok tímans er rifjað upp það sem gert var. Skráð er niður hvað hvert barn gerir í hverjum tíma og hvernig því gengur. Með yngstu börnunum er alltaf unnið í lotum sem eru þannig upp byggðar að fyrst er lagt fyrir valið verkefni, síðan leikur og aftur valið verkefni.

5.5
FASTAR LESTRARSTUNDIR

Fastar lestrarstundir eru daglega í öllum hópum leikskólans. Val bókanna fer eftir aldri barnanna og hvaða orð eða bókstaf unnið er með hverju sinni. Bækurnar eru gjarnan lesnar aftur og aftur og það skapar ákveðið öryggi þegar sögur og ævintýri eru endurtekin og börnin tileinka sér betur ný orð. Elstu börnin eru farin að hlusta á framhaldssögur og skiptir þá máli að

sagan sé rifjuð upp sem dæmi „hvert vorum við nú aftur komin?“ Þannig getur kennarinn fylgst með hvort börnin eru að ná söguþræðinum. Einnig hefur verið vinsælt að velja bækur sem bíómyndir hafa verið gerðar eftir og börnin hafa fengið að horfa á að bók lokinni og enn frekari umræður skapast.

5.5.1
LESTUR BÓKA: VERKFERILL

- Kennari kynnir sér bókina
- Kennari kynnir bókina fyrir börnum (t.d. hver er höfundur, skoða myndir/texta)
- Bókin er lesin
- Samræðulestur (að ræða um það sem lesið er)
- Rifja upp efni sögunnar
- Lestri lokið

5.6
ORÐAFORÐALISTINN

Orðaforðalistinn er verkfæri sem Mennta- málaráðuneytið gaf út fyrir starfsfólk og foreldra til að auka orðaforða barna. Orðaforðalistann er hægt að nota á ýmsa vegu bæði í skipulögðu- og daglegu starfi, einnig í leik. Í upphafi verkefnisins var ákveðið að gera orðaforða-

listann myndrænan þar sem myndrænt skipulag er notað mikið í leikskólanum, bæði í leik og starfi. Myndirnar eru geymdar á sameiginlegu svæði og geta starfsmenn nálgast þær eftir þörfum. Myndirnar eru flokkaðar eftir aldri barnanna eins og orðaforðalistinn er byggður upp (sjá fylgiskjal 4). Einnig var ákveðið að setja orðaforðalistann upp í notar/notar ekki gátlista til að auðvelda bæði starfsfólki og foreldrum að fylla inn í þau orð sem barnið notar og fá yfirsýn yfir hvaða orð barnið þarf að vinna með (sjá fylgiskjal 5) (Menntamálaráðuneytið, 31. maí 2017).

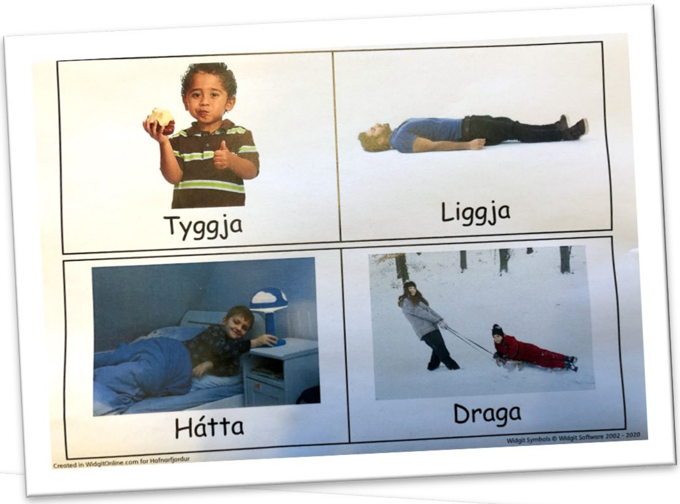

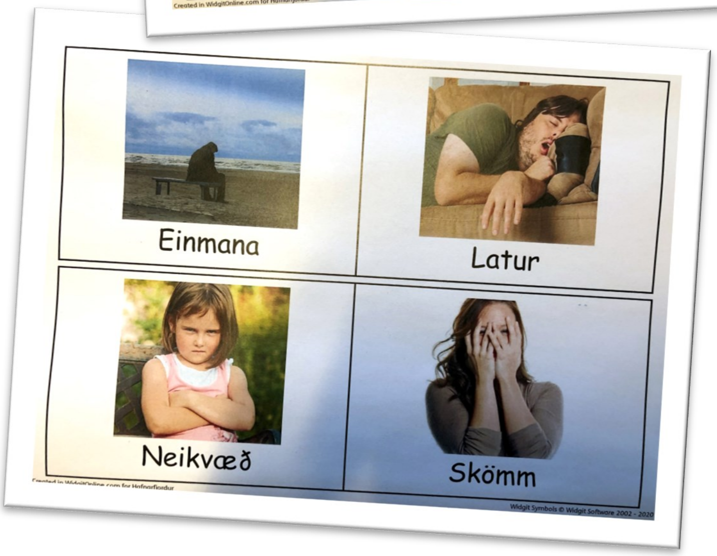

5.7
LEIKURINN

Á Álfasteini hefur verið lögð áhersla á frjálsan leik enda er hann talinn vera frumafl í þroska barnsins. Fram hefur komið meðal fræðimanna að leikurinn sé ein mikilvægasta leiðin í alhliða þroska barnsins þar sem hreyfi-, vitsmuna-, tilfinninga-, fagur-, siðgæði- og félagsþroski sé efldur (Guðlaug Sjöfn Jónsdóttir, 2014). Barnið er annars vegar að þroska með sér leikni á lífið þar sem barnið endurspeglar upplifun sína frá degi til dags og hins vegar er barnið að þroska með sér grundvallarhæfileika og starfsemi hugans eflist og nýtist þannig barninu vel í þróun læsis (Bodrova og Leong, 2007). Í dagskipulagi Álfasteins er frjálsa leiknum gefið gott svigrúm. Hlutverk leikskólakennarans er meðal annars að

skapa umgjörð um leikinn svo börnin verði virk, skapandi og geti unnið úr reynslu sinni. Í aðalnámskrá leikskóla er lögð áhersla á fjölbreytileika og hlutverk leikskólans á að vera að örva leik barna, frumkvæði þeirra og virkni til að takast á við áskoranir daglegs lífs. Til að svo geti orðið er nýttur opinn efniviður sem gefur hverju barni möguleika á að virkja sköpunargleði og frjótt ímyndunarafl út frá eigin forsendum.

Fyrstu þrjú árin í lífi barns þroskast taugatengingar (synapses) sem eru í heilanum. Mikið veltur á því umhverfi sem barnið lifir í varðandi þróun og þroska þessara taugatengingar. Það má því segja að opinn efniviður sé mikilvægur til að örva taugatengingar barnsins. Þegar við fæðumst er heilabörkurinn óþroskaður. Taugatengingar (synapse) verða til eftir fæðingu og þau eru fleiri en við þurfum á að halda. Um tveggja ára aldur hefur barnið jafn margar taugatengingar og fullorðinn einstaklingur. Um þriggja ára aldur eru taugatengingar tvöfalt fleiri en hjá fullorðnum einstaklingum. Við þriggja ára aldur byrja tauga-

tengingar að fækka. Reynslan sem barnið öðlast ákvarðar hvaða taugar lifa áfram og hverjar hverfa. Því skiptir sú örvun sem börnin fá miklu máli fyrstu árin (Bee. H. 2000).

Þegar börnin endurtaka leik sinn, örvast og styrkjast taugatengingarnar, þær verða öflugri. Ef við tökum sem dæmi hefur barn möguleika á að endurtaka leik sinn með trékubbum. Barnið strýkur yfirborð kubbsins, þá styrkjast taugatengingar sem sjá heilanum fyrir upplýsingum um áferð. Með þessu öðlast barnið hæfileikann til að þekkja muninn á milli þess sem er hart, mjúkt eða hrjúft (Wellhousen og Kieff, 2001:22).

Þegar börn leika sér má segja að öll rökhugsun eflist þar sem barnið setur reglur, hugsar upp atburðarás í leiknum og hagar leikumhverfinu í sífellu eftir eigin geðþótta. Einnig eflist málþroski þar sem barnið á í samskiptum við önnur börn og samskiptin og reynslan í leiknum styrkja barnið í nýrri þekkingu barnanna sín á milli. Má því segja að læsi sé allsráðandi í leiknum en máltakan er undirstaða læsis þar sem barn þarf að ná ákveðinni færni á málinu til að geta nýtt sér lestur síðar

meir (Guðlaug Sjöfn Jónsdóttir, 2014).

5.8
KUBBASTARF

Einingakubbar og aðrir kubbar Caroline Pratt hafa verið einn af hornsteinum leikskólans frá upphafi og því sérkenni leikskólans Álfasteins. Starfsfólk leikskólans telur að einingakubbarnir taki á öllum þroskaþáttum barnsins, því eru einingakubbar góð leið í að samþætta læsi til náms og þroska. Börnin segja frá við gerð bygginganna, uppgötva að hægt er að nýta kubbana til stafagerðar, merkja byggingar sínar o.s.frv. Málþroskinn örvast þegar börnin tala saman í byggingaleik sínum. Það er því mikilvægt að kennarinn spyrji börnin opinna spurninga þannig að þau þurfi að nýta orðaforða sinn til að lýsa byggingunni og hvaða

hlutverki hún gegnir.

Í kubbaleik gefst tækifæri á að merkja byggingar og er það spennandi og jákvæð leið til að hvetja börn áfram og örva þau í stafagerð í þeim tilgangi að æfa sig í að skrifa eða tákngera heiti bygginga. Jafnframt hafa börnin uppgötvað að hægt er að nýta kubbana til að forma nafnið sitt. Mikilvægt er fyrir kennara að gera sér grein fyrir hvernig einingakubbar geta nýst sem kennslutæki og hvaða hag börnin hafa af leik með einingakubba. Kennarar ættu því að spyrja sig hvað og hvernig þeir vilji að börnin læri.

Börnin öðlast færni og þjálfun í rökhugsun í kubbaleik svo sem við að gera áætlanir, skipuleggja kubbabyggingar, prófa og skapa. Þegar kemur að tiltekt þá flokka börnin byggingarnar og gefst þar tækifæri til að setja inn fjölda og magn kubba sem og form ef kennara sýnist svo. Hugtök stærðfræðinnar eru sýnileg þegar kubbarnir eru mældir, taldir, þeim raðað eftir formum, dregið frá eða lagt saman. Allt eru þetta

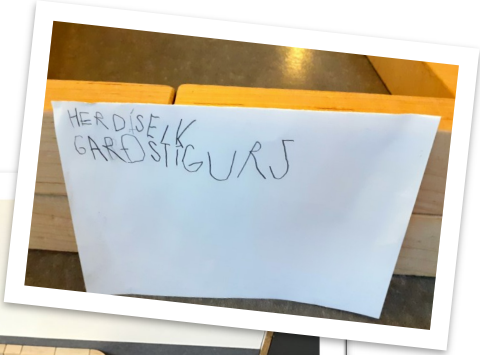

þættir í læsi þar sem börnin læra ýmis hugtök.
Á Álfasteini er valið að flokka kubbana með eftirfarandi hætti: Yngstu börnin flokka einn og einn kubb og finna formið í hillunni „alveg eins“ og uppgötva þannig smám saman ólík form kubbanna. Eftir því sem barnið þroskast fer það að telja tvo og tvo kubba saman og svo þrjá og þrjá o.s.frv. Á þennan hátt má örva talnaskilning barnanna.

Eldri börnin á aldrinum 3-5 ára flokka fimm og fimm kubba í stafla. Hefur það tvennan tilgang. Annars vegar er verið að æfa talnaskilning. Hins vegar er auðveldara að koma kubbunum í hilluna í minni stöflum þegar staflarnir eru fluttir að kubbahillunni. Þegar börnin eru komin í elsta hóp spyrja þau gjarnan hvort telja megi 6/7/8 eða fleiri kubba í stafla. Þau fá auðvitað að prófa það þar sem forvitni þeirra er alltaf að aukast.

Á myndunum má sjá kubbastund elstu barna þar sem barnahópurinn valdi að telja fjölda kubba í hverju kubbaformi fyrir sig. Börnin skráðu fjöldann og enn og aftur er það hlutverk kennarans að nýta svæði hins mögulega þroska barnanna og sjá hvað hægt er að leiða þau langt. Börnin flokkuðu kubbana og kennarinn, með hjálp barnanna, reiknaði fjölda staflana og heildarfjölda kubbana sem voru notaðir í bygg-ingarnar. Eins og sjá má á myndunum átti sér stað mikil stærðfræðikennsla á forsendum barn-anna í gegnum leikinn. Þetta er einungis ein af mörgum leiðum sem börnin velja þegar kemur að flokkun og stærðfræðinámi í gegnum leikinn og raða á kubbunum í hillurnar þar sem kubbarnir eru geymdir. Eftir því sem færni barnanna eykst má gefa flóknari fyrirmæli og þyngri þrautir.

5.8.1

KUBBASTARF YNGRI DEILDA: VERKFERILL

Börn boðin velkomin

Farið yfir kubbareglur

Börnin byrja að byggja

Tiltekt/flokka kubbana

18 mánaða til 2,5 ára flokka kubba beint inn í hilluna.
Máta form

Börnin kvödd

2,5 ára til 3,5 ára börn æfa sig að flokka í stafla (1, 2 eða 3 kubba)

Kubbarnir settir í hillu

Börnin kvödd

5.8.2
KUBBASTARF ELDRI DEILDA:
VERKFERILL

- Börn boðin velkomin
- Farið yfir kubbareglur
- Kíkja í hilluna
- Spyrja börnin hvað þau vilji byggja.
  Börnin byrja að byggja
- Kennari spyr út í byggingar barnanna
  (biður börnin að segja frá byggingum sínum)
- Undirbúa börnin undir flokkun (5-7 mín eftir)
- Tiltekt/flokka kubbana
  (allir kubbar flokkaðir áður en settir eru í hillu)
- Farið yfir hve mörg form/kubbar voru notaðir
- Kubbar settir upp í hillu
- Börnin kvödd

5.9
KÖNNUNARLEIKUR

Til að ná settum markmiðum aðalnámskrár starfar Álfasteinn eftir Framfarastefnu heimspekingsins John Dewey. Í þeirri stefnu er meginárhersla lögð á að kenna börnunum gagnrýna og skapandi hugsun í stað þess að binda hugann við fyrirfram ákveðnar lausnir. Hlutverk leikskólakennarans er meðal annars að skapa umgjörð um leikinn svo börnin verði virk og skapandi og geti unnið úr reynslu sinni (Miettinen, 2000).

Að mati starfsfólks Álfasteins fellur könnunarleikurinn (e. *heuristic play with objects*) vel að þessum hugleiðingum Dewey. Hugmyndasmiðir könnunarleiksins eru Elinor Goldschmied og Sonja Jackson. Þetta er áhugaverð leikaðferð fyrir yngstu börn leikskólans og hefur verið skilgreind sem afbrigði náms sem stuðlar að því að barn uppgötvar hlutina á sinn hátt, á eigin forsendum. Könnunarleikur með hluti gengur út á að börn á aldrinum 1-3 ára vinna í litlum hópum með viðfangsefni þar sem íhlutun hins fullorðna er sem minnst. Með þessum hætti er áhugi og forvitni barna vakin á umhverfinu og fær útrás í leiknum (Kristín Elva Guðnadóttir, 2003). Í könnunarleik fá börn jafnframt tækifæri til að örva öll skynfæri, rannsaka og uppgötva eiginleika hluta og æfa notkun orða og hugtaka í rólegu og öruggu umhverfi í nálægð fullorðinna (Hildur Skarp-

héðinsdóttir og Sigrún Einardóttir, 2006).
Að sama skapi er tiltektin jafn mikilvæg og leikurinn sjálfur. Þar tekur kennarinn markvissari þátt og stjórnar henni með því að biðja börnin um að ná í hlutina og setja í réttan poka. Til að mynda með því að segja; þarna undir borðinu, náðu í rauðu dósina við hliðina á stólnum, o.s.frv. Orðaforði er einn af grunnþáttum læsis og mikilvæg undirstaða náms og því nauðsynlegt að styðja vel við máltöku barna með áherslu á orðaforða frá upphafi. Á þennan hátt er einnig hægt að nýta könnunarleikinn til að kenna börnunum hin ýmsu hugtök og litaheiti (Goldschmied og Jackson, 2004).

5.10
KÖNNUNARAÐFERÐ
(E. PROJECT APPROACH)

Með könnunaraðferðinni er litið á að nám verði merkingarbært fyrir börn ef þau leita svara og bera ábyrgð á eigin námi. Því er mikilvægt að lögð sé áhersla á virkni barnanna, sjálfstæða hugsun og ígrundun. Markmiðið er að hafa að leiðarljósi að mennta börnin á þeirra forsendum og efla víðsýni við vinnu þeirra á þeim

rannsóknarverkefnum sem tekist er á við, ásamt því að tengja rannsóknarverkefnið við öll námssvið leikskólans. Með könnunaraðferðinni fá börn tækifæri til að sýna frumkvæði og rannsaka á eigin forsendum, fylgja eftir áhugahvöt sinni ásamt því að skoða, sýna, útskýra og miðla vinnu sinni til annarra barna, foreldra og vina. Ávinningur af því að nota könnunaraðferðina er til dæmis skólafærni, félags- og tilfinningaþroski og foreldrasamstarf.

Foreldrasamstarf og þátttaka foreldra er mjög mikilvæg í námi barna og hefur áhrif á árangur barnsins í leikskólanum. Þátttaka foreldranna getur átt sér stað á margvíslegan hátt til dæmis með beinni þátttöku og aðstoð í vettvangsferðum, kynningu á viðfangsefni, skapa tengsl við vinnustaði, efni sem til er á heimili og tengist viðfangsefninu eða hlusta á kynningu á verkefninu hjá börnunum svo eitthvað sé nefnt. Könnunaraðferðin er unnin í þremur stigum:

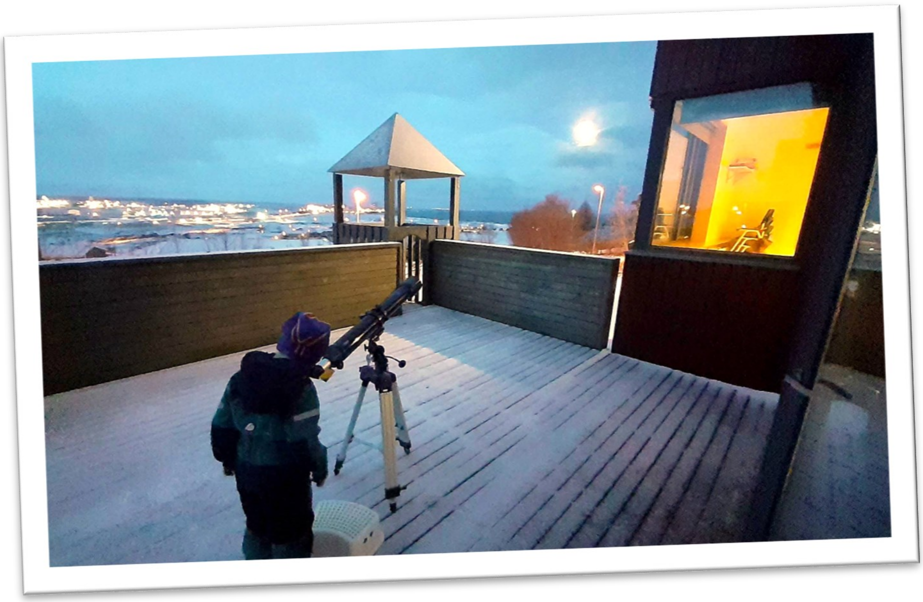

Fyrsta stig: Á því stigi er fundið út hvað á að rannsaka hvort sem það er hugmynd frá börnunum eða kennara. Út frá því fer fram athugun á hvað börnin vita um það nýja viðfangsefni sem þau ætla að rannsaka. Kennarinn gefur sér tíma til að afla upplýsinga um það efni sem börnin vilja rannsaka ásamt því að leggja drög að vettvangsferð og leiðum til foreldrasamstarfs.

Annað stig: Vinna á vettvangi er skipulögð og athugað hvaða efni er til staðar, einnig hvaða möguleikar eru í nánasta umhverfi. Hvaða efnivið höfum við yfir að ráða, bækur, netið, sönglög, myndir, litir, pappír o.fl. Á þessu stigi er farið í vettvangsferðir eða sérfræðingar fengnir í heimsókn. Úrvinnsla úr vettvangsferðum eða heimsóknum er unnin með

umræðum og teikningum.

Þriðja stig: Síðasta stigið þar sem fram fer mat og kynning á verkefninu. Lokavefur um aukna þekkingu barnanna er gerður en hann er skráning á þekkingu barnanna í lok verkefnisins. Á þessu stigi fer fram mikið samskiptanám og börnin fá tækifæri til að gefa persónulegar upplýsingar um eigin könnun á viðfangsefninu. Valdir eru ákveðnir þættir til kynningar, þar fá börnin að deila vitneskju sinni með öðrum (öðru starfsfólki, börnum af öðrum deildum, foreldrum og gestum) sem þau bjóða á sýningu um verkefnið.

Að kynningu lokinni er gögnum úr verkefninu ásamt myndum safnað saman í möppu sem börnin skiptast á að taka heim og sýna vinum og ættingum. Mappan er síðan geymd á bókasafni leikskólans.

5.11 LISTASMIÐJA

Í listarsmiðju eða sköpun læra börnin að meðhöndla ólíka tegund af efnivið. Má þar nefna að mála og blanda liti, æfa fínhreyfingar með því að

klippa, lita og líma. Þau fá tækifæri til að efla sköpunargáfu sína ásamt því að fara eftir fyrirmælum í fyrirfram ákveðnum verkefnum. Á yngri deildum er listasmiðja jafnan tengd árstíðum, þema, lit mánaðarins eða öðrum hugmyndum sem kvikna hverju sinni. Listasmiðja á eldri deildum er einnig tengd árstíðum, þemum ásamt málhljóði vikunnar og könnunarverkefnum. Þegar börn útskrifast fá þau ferilmöppu með listaverkum sem safnað hefur verið frá upphafi leikskólagöngu þeirra.

5.12
GÖNGUFERÐIR

Á eldri deildunum fer hver hópur einu sinni í viku í gönguferð. Í gönguferðum æfa börnin grófhreyfingar ásamt því að lesa í umhverfi sitt. Hægt er að flétta allt starf leikskólans inn í gönguferðirnar. Sem dæmi hafa börnin tekið Lubba með sér og leitað að málhljóðum úr hljóðasmiðju Lubba, skoðað götuskilti og húsnúmer. Einnig hafa þau verið að búa til bókstafi úr ýmsum efnivið sem þau finna í umhverfinu. Á vorin nota elstu börnin gátlista sem þau merkja við hvað þau sjá í umhverfinu, á þessum listum eru t.d. fuglar, skordýr, blóm og form.

Reglulega fara börnin í endurvinnsluna þar sem þau læra að flokka pappa og plast. Hægt er að nýta gönguferðirnar fyrir allt hópastarf, til dæmis til að finna efnivið í náttúrunni fyrir listasmiðju.

6

VERKFERLAR DAGSKIPULAG

6.1

DAGSKIPULAG BERG/KLETTUR:

VERKFERILL

	Velkomin í leikskólann
07.30-09.00	**Morgunmatur** / **Frjáls valtími**
09.15-09.45	**Hópastarf** (málörvun, kubbastarf, könnunarleikur, sköpun, hreyfing)
09.45-10.00	**Ávaxtastund**
10.00-11.00	**Útivera**
11.00-11.15	**Samvera** (Lubbi; stafur og tákn vikunnar, Blær, söng-stundir, Bínureglur lagðar inn)
11.15-11.45	**Hádegismatur**
11.45-14.00	**Hvíld** **Róleg stund** (lesa bók, frjáls leikur)
14.15-14.30	**Samvera** (spjall um staf vikunnar, tákn vikunnar, söngur)
14.30-15.00	**Nónhressing**
15.00-15.15	**Lestur** (hver hópur les á sínu borði)
15.15-15.45	**Hópavinna** **Valtími**
15.45-16.15	**Frjáls leikur**
16.15	**Sameining deilda**
	Takk fyrir daginn

6.2

DAGSKIPULAG HOLT/HAMAR:

VERKFERILL

	Velkomin í leikskólann
07.30-08.50	**Morgunmatur / Frjáls valtími**
08.50-09.00	**Veðurfræðingur**
09.10-10.00	**Valtími** **Hópastarf** (kubbastarf, málörvun, sköpun) **Göngutúr** (hver hópur fer 1x í viku í göngutúr. Lubbi fer með og m.a. leitað að staf vikunnar úti í náttúrunni)
10.00-11.00	**Útivera** **Hópastarf**
11.00-11.30	**Samvera** (Lubbi; stafur og tákn vikunnar, Blær, söngstundir, SMT reglur lagðar inn)
11.30-12.10	**Hádegismatur**
12.15-13.00	**Hvíld** **Gæðastund** (spilað með ýmis spil sem ná til allra námsþátta)
13.00-14.15	**Útivera / frjáls valtími**
14.15-14.30	**Stutt samvera** (spjall um staf vikunnar, tákn vikunnar, söngur)
14.30-15.00	**Nónhressing**
15.00-15.10	**Lestur** (bækur valdar út frá staf vikunnar)
15.10-15.40	**Hópavinna** (stærðfræði, málskilningur og tjáning, könnunarverkefni)
15.40-16.15	**Frjáls valtími**
16.15	**Sameining deilda**
	Takk fyrir daginn

6.3

DAGSKIPULAG LAUT:

VERKFERILL

	Velkomin í leikskólann
07.30-09.00	**Val og morgunmatur**
09.00-09.15	**Veðurfræðingur** **Lubbahljóð / Stafur vikunnar**
09.15-10.15	**Hópastarf** (kubbastund, útikennsla (göngutúr), málörvun)
10.15-11.00	**Ávaxta- og valstund**
11.00-11.30	**Samvera** (hóplestur, söngur, umræða)
11.30-12.15	**Hádegismatur**
12.15-12.30	**Lestur** (framhaldssögur; samræðulestur)
12.30-13.00	**Vinnustund** (verkefnablöð, stærðfræði, spil)
13.00-14.30	**Útivera**
14.30-16.30	**Val og flæðandi nónhressing** **Leikskólinn lokar**
	Takk fyrir daginn

7

EFLING FÉLAGSFÆRNI

7.1
SMT-SKÓLAFÆRNI

Álfasteinn innleiddi SMT skólafærni árið 2006 (School Management training). Markmið SMT er að skapa gott andrúmsloft og tryggja öryggi og velferð nemenda og starfsfólks. Aðferðin leggur áherslu á leiðir til að koma í veg fyrir og draga úr hegðunarvanda með því að kenna og þjálfa félagsfærni, umbuna fyrir æskilega hegðun og samræma vinnubrögð. Í vinnu með SMT stuðla kennarar að jákvæðum aga í leikskólastarfi og stefna að sama marki með samræmdum vinnubrögðum. Kennarar sýna börnunum gott fordæmi með jákvæðu hugarfari (PMTO-FORELDRAFÆRNI, 2020).

Gildi Álfasteins eru ábyrgð og virðing. Við tökum ábyrgð og sýnum virðingu. Reglur leikskólans hafa yfirskriftina „Svona gerum við“ og eru myndrænar. Útbúnar hafa verið kennsluleiðbeiningar fyrir hverja reglu fyrir sig þar sem kemur fram hvað sé verið að kenna og hvernig hægt sé að kenna það (sjá fylgiskjal 6). Hver deild hefur SMT

NÍU REGLUR ÁLFASTEINS

1) Við göngum á ganginum
2) Hafa hendur og fætur hjá sér
3) Að sitja í sætinu sínu
4) Nota inniröddina
5) Vera á sínu svæði
6) Við göngum frá
7) Aðstoða hvert annað
8) Hugsa um sjálfan sig
9) Við tökum til fötin okkar

möppu sem uppfærð er á hverju hausti. Í henni er m.a. árshjólið (sjá fylgiskjal 7) þar sem kemur fram hvaða reglu á að leggja inn hvernær (sjá möppu).

Fylgiskjal 8 skráningarblað
Fylgiskjal 9 tilvísun í Lausnarteymi
Fylgiskjal 10 vinnuferli Lausnateymis

7.2
BOÐSKIPTAREGLUR BÍNU

Boðskiptareglur Bínu eru notaðar með öllum börnum leikskólans en þó mest með þeim yngri (yngri en 3 ára) þar sem SMT er frekar ætlað börnum frá 3 ára aldri. Bínu reglurnar og SMT reglurnar eru mjög líkar og eiga því vel saman. Bína er sögupersóna eftir Ásthildi Bj. Snorradóttur talmeinafræðing. Bína er með frávik í málþroska og er oft reið af því að hún veit ekki hvernig hún á að haga sér og þess vegna þarf að kenna henni undirstöðuþætti boðskipta. Hegðun og boðskipti eru nátengd. Rannsóknir hafa sýnt að börn með málþroskaröskun þróa í sumum tilfellum með sér hegðunarerfiðleika (Ásthildur Bj. Snorradóttir, e.d.).

Boðskiptareglur Bínu eru sex og eru kenndar á hverju svæði fyrir sig:

- Bína lærir að sitja
- Bína lærir að hlusta
- Bína lærir að passa hendur
- Bína lærir að bíða
- Bína lærir að gera til skiptis
- Bína lærir að muna

Reglurnar eru sýnilegar börnunum í formi mynda og eru rifjaðar upp fyrir hvert hópastarf. Búin var til loðtöflusaga úr bókunum um Bínu sem gjarnan er lesin fyrir yngstu börnin.

7.3
BLÆR – VINÁTTUVERKEFNI

Blær er forvarnaverkefni Barnaheilla gegn einelti fyrir börn á aldrinum 3-8 ára. Verkefnið var þróað af Red barnet og Mary Fonden í Danmörku. Verkefnið var fyrst innleitt í leikskólann Álfastein árið 2017 fyrir börn á aldrinum 3-8 ára. Árið 2019 bættist við efni fyrir 0-3 ára. Markmið verkefnisins er að þátttakendur tileinki sér ákveðin grunngildi við vinnu og samskipti í leikskólasamfélaginu. Bangsinn Blær er táknmynd vináttunnar.

Verkefnið býður upp á klípusögur, umræður, nudd, söng og leiki þar sem börnum er kennd gildi vináttu með aðstoð frá bangsanum Blæ. Hvert barn fær sinn bangsa sem það varðveitir alla sína leikskólagöngu. Bangsann geyma þau í

leikskólanum þar til þau útskrifast en þá fá börnin hann með sér heim. Hugmyndafræðin endurspeglast í eftirfarandi fjórum gildum:

Umburðalyndi Að viðurkenna og skilja mikilvægi og gildi fjölbreytileikans og að koma fram við aðra af virðingu.

Virðing Að viðurkenna og taka tillit til allra barna í hópnum, að vera öllum góður félagi og að virða mismunandi hátterni annarra.

Umhyggja Að sýna öllum börnum áhuga, samkennd, samlíðan og hjálpsemi. Að hafa skilning á stöðu annarra.

Hugrekki Að þora að láta í sér heyra og geta sett sér mörk. Að vera hugrakkur og góður félagi sem bregst við óréttlæti. (Dorthe Rasmussen, Signe-Marie Paluden Bogskov, & Christina Stær Mygind, 2015).

8

ATHUGANIR, PRÓF OG SKIMANIR

8.1
ATHUGUNARLISTI FYRIR ATFERLI LEIKSKÓLABARNA (AAL)

Athugunarlisti fyrir atferli leikskólabarna (AAL) er eftir Jacqueline McGuire og Naomi Richman og þýðandi er Gyða Haraldsdóttir. Listinn var gefinn út á vegum Leikskóladeildar Akureyrarbæjar. *AAL listinn* er hugsaður sem hjálpartæki fyrir starfsfólk leikskóla. Listinn er notaður þegar áhyggjur kvikna af atferli hjá börnum. Listinn gefur góða lýsingu á atferli barna og auðveldar að finna börn með tilfinningaleg vandamál og hegðunarerfiðleika. Talan 12 var valin sem viðmiðunarstig á grundvelli rannsókna sem gerðar voru. Þetta þýðir að líkur eru á að barn sem fær 12 stig eða fleiri eigi við hegðunarerfiðleika að stríða (McGuire & Richman, 1994, bls. 1).

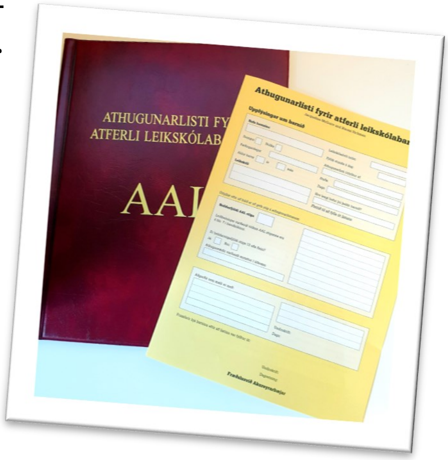

Í leikskólanum Álfasteini er *AAL listinn* oft notaður þegar senda á beiðni til sálfræðings vegna barna þar sem grunur leikur á ADHD (athyglisbresti). Sérkennslustjóri reiknar út úr listanum og lætur foreldra vita útkomu og ræðir næstu skref ásamt deildarstjóra.

8.2
ÍSLENSKI ÞROSKALISTINN OG SMÁBARNALISTINN

Báðir listarnir eru frumsamdir og staðlaðir á Íslandi og eru höfundar þeirra Sigurður Grétarsson og Einar Guðmundsson. Smábarnalistanum er ætlað að meta mál- og hreyfiþroska 15-38 mánaða barna og er hann sá eini hérlendis sem metur börn yngri en 3 ára. Mæður svara listanum og leggja þar með mat á þroska barna sinna. Prófþættir *Smábarnalistans* eru grófhreyfingar, fínhreyfingar, sjálfsbjörg, hlustun og tal. Þroskatala barnsins er svo reiknuð út frá þessum fimm þáttum (Einar Guðmundsson og Sigurður J. Grétarsson, 2020).

Íslenski þroskalistinn er ætlaður til að meta mál- og hreyfiþroska 3-6 ára barna. Mæður svara listanum og leggja þar með mat á þroska barna sinna. Prófþættir listans eru grófhreyfingar, fínhreyfingar, sjálfsbjörg, hlustun, tal og nám. Þroskatala barnsins er svo reiknuð út frá þessum sex þáttum. Sérkennslustjóri fær listann frá móður og reiknar út þroskatölu (Einar Guðmundsson og Sigurður J. Grétarsson, 2020).

8.3
ORÐASKIL

Málþroskaprófið *Orðaskil* er eftir Elínu Þöll Þórðardóttur talmeinafræðing. Prófið er ætlað börnum á aldrinum 1½-3 ára. Með prófinu er orðaforði barna mældur og færni þeirra í setningargerð og hversu gott vald þau hafa á beygingum í íslensku miðað við jafnaldra. Prófið er fyllt út af foreldrum barnanna. Styttri útgáfan af prófinu er notuð til skimunar í leikskólum og er þá bara notaður fyrsti og síðasti kafli málþroskaprófsins. Talmeinafræðingar eru þeir einu sem mega nota prófið í fullri lengd (Elín Þöll Þórðardóttir, 1998; 9). Á Álfasteini er prófið lagt fyrir öll 3 ára börn en ef grunur vaknar um seinkaðan málþroska hjá yngri börnum eru foreldrar þeirra beðnir um að fylla málþroskaprófið út fyrir 3 ára aldur. Sérkennslustjóri reiknar svo út úr prófinu og kynnir niðurstöður fyrir foreldrum ásamt deildarstjóra.

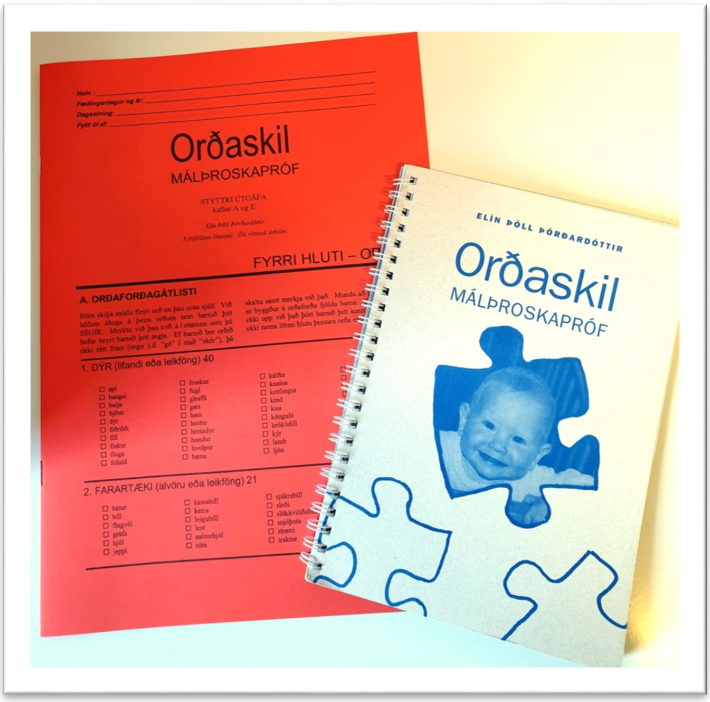

8.3.1
ORÐASKIL:
VERKFERILL

Öll 3 ára börn miðað við fæðingardag og fyrr ef þarf

Eðlileg niðurstaða	Frávik
Niðurstaða kynnt foreldrum	Niðurstaða kynnt foreldrum, fræðsla og úrræði
	Þjálfunaráætlun, þjálfun/málörvun
	Íslenski smábarnalistinn /íslenski þroskalistinn
	Beiðni send til talmeinafræðings

8.4
HLJÓM-2

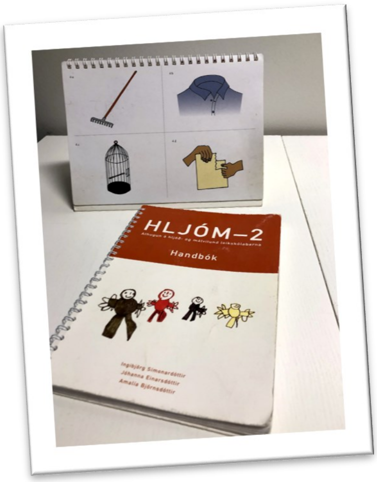

Hljóm–2 er próf sem er lagt fyrir hjá elstu börnunum við aldursbilið 4 ára og 9 mánaða til 6 ára og 1 mánaða, á tímabilinu september – október. *Hljóm-2* er próf í leikjaformi sem kannar hljóðkerfisvitund elstu barnanna á leikskólanum. Með hljóðkerfisvitund er átt við að barnið geri sér grein fyrir að tungumál hefur ákveðið form og að það skiptir ekki bara máli hvað er sagt, heldur einnig hvernig það er sagt. Góður málþroski, þar á meðal góð hljóðkerfisvitund, eykur

8.4.1
HLJÓM-2:
VERKFERILL

Öll börn frá 4,9 - 6,1 ára á tímabilinu sept. - okt.

Góð færni eða meðalfærni	Slök eða mjög slök færni í einstaka þáttum	Heildarniðurstaða slök eða mjög slök
Niðurstaða kynnt foreldrum	Niðurstaða kynnt foreldrum, fræðsla og úrræði	Niðurstaða kynnt foreldrum, fræðsla og úrræði
Niðurstöðum skilað til grunnskóla	Unnið með slaka þætti á prófinu inn á deild og í málörvun skv. 3. fl. - þjálfunaráætlun	Unnið með slakaþætti á prófinu inn á deild og í málörvun skv. 3. fl.— þjálfunaráætlun
	Niðurstöðum skilað til grunnskóla	Hljóm-2 lagt aftur fyrir þremur mánuðum síðar
		Niðurstaða kynnt foreldrum

líkur á farsælu lestrarnámi. *Hljóm-2* metur eftirfarandi þætti: rím, samstöfur, samsett orð, hljóðgreiningu, margræð orð, orðhlutaeyðingu og hljóðtengingu. Niðurstöðurnar úr prófinu eru reiknaðar út frá lífaldri barnsins og eru flokkaðar á eftirfarandi hátt; góð færni, meðal færni, slök færni og mjög slök færni. Í framhaldi er unnið með börnunum í samræmi við þá niðurstöðu sem kom úr prófinu. Hjá þeim börnum sem fá niðurstöðuna slök eða mjög slök færni er aftur lagt

fyrir sama próf í janúar eftir íhlutun. Niðurstöðum úr prófinu er síðan skilað til viðeigandi grunnskóla (Ingibjörg Símonardóttir, Jóhanna Einarsdóttir og Amalía Björnsdóttir, 2002).

8.5
TRAS

Tras skráningarlistinn og meðfylgjandi efni var þróað og samið af sérfræðingum í sérkennslu og talmeinafræði í Noregi (Wagner. Hansen. Å. K. 2011). *Tras* efnið er ætlað til stuðnings fyrir fagfólk leikskóla til að það geti á markvissan hátt skipulagt málörvun í daglegu skólastarfi. Með þessu móti er hægt að fylgjast með og fá yfirsýn yfir málþroskaframvindu barns. *Tras* skráningarlistinn er notaður til að skrá færni barna í eftirfarandi þáttum; málskilningur, málvitund, framburður, orðaforði, setningamyndun, samleikur/félagsfærni, tjáskipti/samskipti og athygli/einbeiting. *Tras* er gert tvisvar sinnum á ári með sex mánaða millibili. Aldursbilin eru þrjú 2-3 ára, 3-4 ára og 4-5 ára. Mælt er með að fyrsta skráning eigi sér stað þegar barnið er 2,2 – 2,4 ára.

8.5.1

TRAS:

VERKFERILL

Öll 2,2 ára - 5,8 ára börn..
Fyllt út á 6 mánaða fresti

Eðlileg niðurstaða	Frávik
Niðurstaða kynnt foreldrum	Niðurstaða kynnt foreldrum, fræðsla og úrræði
	Þjálfunaráætlun, þjálfun/málörvun
	TRAS tekið aftur eftir 6 mánuði
	Orðaskil, Ísl. smábarna-listinn/Ísl. þroskalistinn
	Beiðni til talmeinafræðings og áframhaldandi þjálfun

9

GRUNUR UM FRÁVIK

Þegar grunur vaknar um frávik hjá barni er mikilvægt að vinna markvisst eftir ákveðnum verkferlum til að framfylgja og vera viss um að réttum leiðum sé fylgt eftir, þannig að öll börn með frávik fái þjónustu eftir þörfum.

9.1 EINSTAKLINGSNÁMSKRÁ

Ef frávik koma í ljós hjá barni er gerð einstaklingsnámskrá fyrir viðkomandi barn þar sem staða þess er kortlögð. Í einstaklingsnámskránni koma fram markmið varðandi þá þætti sem vinna þarf með barninu og leiðir að þeim markmiðum. Einnig kemur fram hversu oft í viku unnið verður með barninu. Starfsfólk leikskólans leggur áherslu á foreldrasamstarf þar sem markviss samskipti og gagnkvæmt traust ríkir. Mikilvægt er að unnið sé með barnið bæði heima og í leikskóla til að sem bestur árangur náist. Einnig er komið á reglulegum samskiptum með teymisfundum sem haldnir eru tvisvar til fjórum sinnum á ári þar sem upplýsingum er miðlað á milli foreldra og þeirra sem vinna með barnið.

Það er í höndum deildarstjóra og stuðningskennara barnsins að kynna einstaklingsnámskrána fyrir starfsfólki deildarinnar og hvernig best sé að vinna með barnið (sjá sýnishorn í fylgiskjali 11).

10

TVÍTYNGI /FJÖLTYNGI

Að hafa vald á fleiri en einu tungumáli strax á fyrstu árum ævinnar er dýrmætur viskubrunnur. Rannsóknir benda til þess að við bestu aðstæður geti tvítyngi stuðlað að ríkari málþroska, fjölbreyttari greind, aukinni víðsýni og sköpunargáfu svo fátt eitt sé nefnt (Sigríður Ólafsdóttir og Freyja Birgisdóttir, 2020). Mikilvægt er að leikskólastarf í nútímasamfélagi endurspegli þann margbreytileika mannlífs sem þar er alla daga ársins. Fjölmenningarlegt leikskólastarf tekur mið af því að enginn er eins, en allir geta verið með á sínum forsendum (Reykjavíkurborg, 2020).

Móðurmálið gegnir mikilvægu hlutverki, en það er grunnurinn sem allt annað tungumálanám byggir á. Börn sem læra íslensku sem annað tungumál læra það á svipaðan hátt og börn sem eru að læra móðurmál sitt. Sýnt hefur verið fram á að börn sem læra tvö mál samhliða búi til tvö aðskilin málkerfi og að þau fari í gegnum sömu þætti í málþroska á hvoru tungumáli fyrir sig þannig að þau læra ákveðin atriði tungumálsins í

sömu röð og eintyngd börn. Það getur gerst að barn sé greint með málþroskafrávik, þó að vandinn sé aðallega í því fólginn að barnið þarf meiri tíma til að tileinka sér nýtt tungumál. Leggja þarf áherslu á að skapa möguleika fyrir börn sem eru að læra íslensku til að umgangast íslensk börn fyrir utan leikskóla með áherslu á að barnið fái fleiri tækifæri til að ná góðum tökum á tungumálinu, en þó er mikilvægt að hvetja foreldra til að rækta móðurmál barnsins.

Engar rannsóknir hafa sýnt fram á að það að læra annað tungumál valdi málþroskaröskun eða valdi seinkun í málþroska. Það skiptir þó sköpum að góður grunnur sé lagður fyrir málþroska barnsins með því að rækta vel og nota móðurmál þess. Það að blanda saman fleiri en einu tungumáli þegar barn tjáir sig er oft eðlilegur hluti af málkerfum barnsins (Ásthildur Bj. Snorradóttir, Anney Ágústsdóttir, Bergrós Ólafsdóttir, Margrét Þóra Jónsdóttir, & Sigurður Sigurjónsson, 2014, bls. 28-31).

Það sem ræður því hvernig börn læra íslensku sem annað mál er m.a.:

- **Áhugahvöt**: Hafa börnin áhuga og vilja til að læra nýtt tungumál?
- **Aðgangur að tungumálinu**: Eru börnin nýkomin til landsins, þekkja þau einhverja sem tala íslensku eða fá þau mörg og ólík tækifæri til að leika og starfa í ríku íslensku málumhverfi?
- **Aldur**: Hvar er barnið statt í máltöku móðurmáls? Mjög ung börn eiga það til að

vera lengur á því stigi að nota heimamálið á meðan eldri börn átta sig á því að nýja málið í umhverfinu er eitthvað allt annað en móðurmálið.

- **Viðhorf fullorðinna**: Bæði viðhorf foreldra til íslenskunnar og leikskólakennara til móðurmálsins geta haft áhrif á vilja og löngun barna til að læra nýtt tungumál og/eða viðhalda móðurmálinu.
- **Persónuleiki**: Opin og félagslynd börn eru oft fljótari að tileinka sér annað mál heldur en lokuð og feimin börn, það hefur þó ekki endilega áhrif á það hvort börn verða betri í nýja málinu þegar fram í sækir (Reykjavíkurborg, e.d.).

10.1
GEFÐU TÍU
- LEIÐ TIL AÐ EFLA BÖRN Í SAMSKIPTUM Á ÍSLENSKU

Gefðu tíu er leið til námstækifæra til að efla kunnáttu fjöltyngdra barna í íslensku sem annað mál. Fríða Bjarney Jónsdóttir hefur verið að þróa þessa leið og fór allt starfsfólk Álfasteins á fyrirlestur hjá henni til að kynna sér aðferðina. Eftir fyrirlesturinn var ákveðið að Álfasteinn tæki upp þessa aðferð. Starfsfólk leikskólans gefa börnum sem þurfa aðstoð við íslensku óháð móðurmáli, viðbótar tíma í 10 mínútur á dag. Þessum tíu mínútum má skipta niður allt eftir því hve auðvelt barnið á með að einbeita sér. Þannig má skipta tímanum í einu sinni 10 mínútur eða tvisvar sinnum 5 mínútur eða það sem hentar

hverju barni. Til að árangur verði sem mestur er best að allir kennarar taki þátt. Með þessari aðferð getur barnið fengið allt að 30-40 mínútur á dag í aukin námstækifæri og samskipti á íslensku eftir því hve margir kennarar eru á deildinni. Með þessari aðferð, Gefðu 10, er verið að örva málþoska, fjölga námstækifærum, auka samskipti og skapa rými til virkari þátttöku barnsins (Fríða Bjarney Jónsdóttir 2019). Ein leið til að finna þessi börn er að skrá hjá sér hve oft talað er við börnin yfir daginn. Einnig er skoðað hvort þau hafi samskipti við kennara eða önnur börn. Þannig er hægt að kortleggja hve mikil samskipti eru við hvert barn og hve mörg tækifæri barnið fær til að æfa sig í íslensku á hverjum degi (Fríða Bjarney Jónsdóttir 2011).

10.2
AÐ EFLA SAMSKIPTI

Mikilvægt er að kennari nýti samskipti við börnin í öllum aðstæðum. Þá er átt við hvort sem er í fataherbergi, við matarborð eða í leik barnanna. Þegar talað er um samskipti er mikilvægt að gagnvirkni eigi sér stað þar sem kennari og barn eiga í samtali. Einnig að nota áhugasvið barnsins til að fanga áhuga þess. Þá er gott að nota sömu orðin aftur og aftur. Jafnframt er gott að lesa sömu bókina yfir lengri tíma. Kennarinn spjallar við barnið um bókina og nýtir orðin sem verið er að leggja inn þannig að barnið nái að tilenka sér orðin í ólíkum aðstæðum. Mikilvægt er að kennari spyrji einngi hvað orðið er á þeirra tungumáli. Þannig getur

barnið upplifað jákvætt viðhorf kennarans til tungumálsins og um leið byggt upp sjálfstraust barnsins til fjölbreytileikans. Góð leið til að auka orðaforða barns er að setja orð á athafnir barnsins. Þá fer kennarinn í hlutverk íþróttafréttamanns og lýsir öllu ferli barnsins þegar það klæðir sig í: „*Nú ætlar þú í vettlinginn, já flott ertu að fara í vettlinginn, glæsilegt komin í vettlinginn*“. Með þessu móti heyrir barnið orðið vettlingur og skilur hvar og hvernig nota má orðið (Fríða Bjarney Jónsdóttir, 2011; 2019).

Í rannsókn Fríðu Bjarneyjar Jónsdóttur (2019) kemur fram, að þegar kennari veitir barni sem á erfitt með að tjá sig á íslensku athygli, með samtali eða í leik, þá fara hin börnin einnig að taka eftir því og veita þessu sama barni áhuga. Það má gera að því skóna að „Barnið hlýtur að vera spennandi fyrst kennarinn er alltaf að tala við það“. Þannig er hægt að virkja börn til betri samskipta. Starfsfólk Álfasteins tekur heils hugar undir þetta eftir að hafa reynt þessa aðferð.

11

HEIMILDASKRÁ

Ásthildur Bj. Snorradóttir, Anney Ágústsdóttir, Bergrós Ólafsdóttir, Margrét Þóra Jónsdóttir, & Sigurður Sigurjónsson. (2014). *Snemmtæk íhlutun í málörvun tveggja til þriggja ára barna*. Akranes: Bókin er útgefin af höfundum.

Ásthildur Bj. Snorradóttir. (7. apríl 2020). *Talstudio.is*. Sótt frá http://www.talstudio.is/index.php?option=com_content&view=article&id=51:snemmtae

Dorthe Rasmussen, Signe-Marie Paluden Bogskov, & Christina Stær Mygind. (2015). *Fri for Mubberi - Vinátta*. Reykjavík: Barnaheill - Save the Children á Íslandi.

Einar Guðmundsson, & Sigurður J. Grétarsson. (18. 3 2020). *Íslenski þroskalistinn og Smábarnalistinn.* Sótt frá http://throski.is/smabarnalistinn

Einar Guðmundsson, & Sigurður J. Grétarsson. (18. 3 2020). *Íslenski þroskalistinn og Smábarnalistinn*. Sótt frá http://throski.is/islenski-throskalistinn

Elín Þöll Þórðardóttir. (1998). *Orðaskil*. Reykjavík: Framsaga reykjavík.

Eyrún Ísfold Gísladóttir & Þóra Másdóttir. (2009). *Lubbi finnur málbein*. Reykjavík: Mál og menning/Forlagið ehf.

Fríða Bjarney Jónsdóttir. (2011). *Allt sem þú þorir ekki að tala um verða fordómar seinna meir“. Rýnt í hlutverk leikskólakennara með fjölbreyttum barnahópi* (M.Ed ritgerð). Sótt 1. apríl 2020 af https://skemman.is/bitstream/1946/10272/1/Fr%C3%AD%C3%B0a%20B.%20J%C3%B3nsd%C3%B3ttir%20M.Ed.%20ritger%C3%B0.pdf

Fríða Bjarney Jónsdóttir. (2019). *Gefðu 10. Ekki bíða, byrjaðu strax*. Sótt 1. apríl 2020 af https://erlendir.akmennt.is/wp-content/uploads/2019/02/Gefdu_10_Baeklingur_Frida_rvik.pdf

Goldschmied, E. og Jackson S. (2004). *People under three. Young children in Day Care*. London: Routledge.

Guðlaug Sjöfn Jónsdóttir. (2014). *„Er þetta stafurinn minn?“ Handbók um læsi ungra barna*. Reykjavík. Leturprent.

Helm, H. Judy and Katz, Lillian. (2001). *Young Investigators: The Project Approach In The Early Years*. Manufactured in the United States of America.

Hildur Skarphéðinsdóttir og Sigrún Einarsdóttir. (2006). *Litlir vísindamenn í könnunarleik. Innleiðing á könnunarleik í sjö leikskólum í Reykjavík*. Reykjavík. Sótt 23. mars 2019 af https://reykjavik.is/sites/default/files/ymis_skjol/skjol_utgefid_efni/konnunarleikur_skyrsla_2006_0.pdf

Ingibjörg Símonardóttir, Jóhanna Einarsdóttir og Amalía Björnsdóttir. (2002). *Hljóm -2 Athugun á hljóð- og málvitund leikskólabarna. Handbók*. Reykjavík. Gutenberg.

Kristín Elva Guðnadóttir. (2003). *Könnunarleikur: Aðferð sem er að ryðja sér til rúms hjá yngstu börnunum í leikskólanum. Skólavarðan 3,* (bls. 24-25).

McGuire, J., & Richman, N. (1994). *Athugunarlisti fyrir atferli leikskólabarna*. (Dr Gyða Haraldsdóttir, þýð.) Akureyri: Dagsprent Akureyri.

Menntamálaráðuneytið. (2017). Orðaforðalisti. Sótt af https://vefir.mms.is/flettibaekur/namsefni/ordafordalisti

PMTO-FORELDRAFÆRNI, M. (e.d.). *Fagfólk-smt-skólafærni*. Sótt af https://pmto.is/wordpress/fagfolk-smt-skolafaerni/skolaverkefni

Reykjavíkurborg (e.d.). *Fjölmenningarlegt leikskólastarf*. Sótt af https://reykjavik.is/allir-med/fjolmenningarlegt-leikskolastarf?fbclid=IwAR13ADXrA7IKssERc9wZ0CkY6Olghal9gIMr25aj300FjqwectAsZ9g8s

Reykjavíkurborg. (2019). *Íslenska sem annað móðurmál og virkt tvítyngi*. Sótt af https://reykjavik.is/allir-med/islenska-sem-annad-modurmal-og-virkt-tvityngi

Wagner. Hansen. Å. K. (2011). *TRAS: skráning á málþroska barna*. Björk Alfreðsdóttir, Hólmfríður Árnadóttir, Hrafnhildur Karlsdóttir, Ingibjörg Sigurðardóttir og Margrét Tryggvadóttir. Reykjavík: Prenttækni.

12

VIÐAUKI

Hér má sjá brot af því kennsluefni sem nýta má í málörvun.

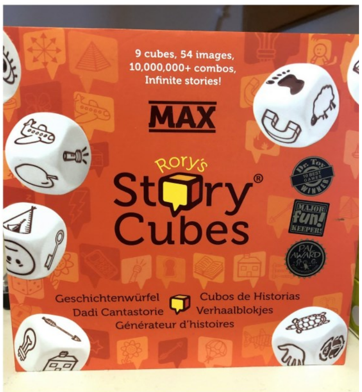

13

FYLGISKJÖL

13.1 Fylgiskjal 1 - Móttökusamtal

Móttökusamtal

Nafn barns:

Hvað er það kallað:

Kennitala:

Lögheimili barns:

Þjóðerni barns:

Hefur barnið búið erlendis:

Hvað hefur barnið búið lengi á Íslandi:

Frekari upplýsingar varðandi þjóðerni, trúarbrögð, hefðir, tungumál:

Dvalartími barns í Álfasteini:

Nafn forsjáraðila 1:

Kennitala:

Lögheimili:

Þjóðerni:

Sími/vinnusími:

Netfang:

Vinnustaður:

Nafn forsjáraðila 2:

Kennitala:

Lögheimili:

Þjóðerni:

Sími/vinnusími:

Netfang:

Vinnustaður:

Fjölskyldugerð:

Forsjá/umgengnisréttur:

Hvert er móðurmál fjölskyldunnar

Eru fleiri tungumál töluð á heimilinu, ef já hver:

Hefur barnið áður verið í íslenskum leiks

Ef já, hvaða leikskóla/dagforeldri:

Á barnið systkini, ef já nöfn og aldur:

Þekkir barnið starfsmann/nemendur í Álfasteini:

Hvernig er lundarfar barnsins almennt:

Hvað finnst barninu skemmtilegt að gera:

Hver er uppáhalds bók barnsins:

Er eitthvað sérstakt sem barnið hræðist/á erfitt með:

Hefur barnið farið í 18 mánaða skoðun:

Kom eitthvað tiltekið í ljós:

Hefur barnið farið í 2 ½ árs skoðun:

Kom eitthvað tiltekið í ljós:

Er barnið bólusett:

Sjúkdómssaga:

Ofnæmi:

Astmi:

Tíðar eyrnabólgur/rör

Hefur barnið farið í heyrnarmælingu hjá HTÍ:

Hefur verið framkvæmd sjónmæling hjá augnlækni:

Má barnið borða allan mat:

Er barnið með eitthvað fæðuóþol:

Hvernig hafa matarvenjur barnsins verið:

Notar barnið bleiu:

Eru koppa- klósett æfingar byrjaðar:

Sefur barnið á daginn, ef já hversu lengi má það sofa:

Sefur barnið inni eða í vagni:

Hvernig hefur almennt gengið að koma barninu í svefn:

Notar barnið snuð:

Er barnið að nota eitthvað til huggunar- öryggis (t.d. mjúk dýr):

Er eitthvað annað sem foreldrar vilja að komi fram:

Málþróun, -þroski og boðskipti barnsins (m.v. 2-3 ára)			
	Já	**Nei**	**Veit ekki**
Telur foreldri að málþroski barnsins sé eðlilegur?			
Byrjaði barnið að tala á eðlilegum tíma? (myndaði hljóð, hjal, babl)			
Telur foreldri að orðaforði barnsins sé eðlilegur m.t.t. aldurs barnsins?			
Bregst barnið við nafninu sínu?			
Getur barnið bent á hlut/dýr á mynd?			
Fylgir barnið einföldum fyrirmælum?			
Réttir barnið hluti eftir beiðni?			
Nær barnið augnsambandi?			
Sýnir barnið þörf fyrir samskipti?			
Sýnir barnið áhuga á umhverfi sínu og áhugaverðum leikföngum??			
Sýnir barnið áhuga á öðrum börnum?			
Hefur barnið gaman af að láta lesa fyrir sig?			
Leikur barið sér með leikföng (á viðeigandi hátt)?			
Hefur málþróun stöðvast hjá barninu á einhverjum tímapunkti?			
Hefur einhver greinst með lestrarörðugleika (t.d. lesblinda) í fjölskyldunni?			
Hefur einhver greinst með ADHD í fjölskyldunni?			

Annað sem forsjáraðili/ar vilja koma á framfæri:

Aðlögun hefst:

Deildin heitir:

Starfsmaður sem sér um aðlögun:

Byggt að hluta á spurningalista fyrir foreldra ungra barna úr bókinni „Snemmtæk íhlutun í málörvun tveggja til þriggja ára barna“ (Anney Ágústsdóttir, Ásthildur Bj. Snorradóttir, Bergrós Ólafsdóttir, Margrét Þ. Jónsdóttir og Sigurður Sigurjónsson, 2014).

13.2 Fylgiskjal 2 - Foreldrahandbók

Kæra barn

Við bjóðum þig og fjölskyldu þína hjartanlega velkomin í Álfastein. Leikskólinn stendur við götu sem heitir Háholt og er í Hafnarfirði. Það er stórt skref að byrja í leikskóla og vonumst við til að dvöl þín hér verði lærdómsrík og ánægjuleg.

Veist þú hvað gatan þín heitir?

Aðlögun

Þegar þú byrjar í leikskólanum þá kemur þú í heimsókn og byrjar í aðlögun. Þannig lærir þú hvernig er að vera í leikskóla.

Foreldrar þínir koma með þér í aðlögun og eru því með þér í leikskólanum fyrstu dagana. Þau þurfa líka að sjá leikskólann þinn og kynnast kennurunum.

Fyrsta daginn kemur þú með foreldri klukkan 9:00 í stutta heimsókn. Þá færð þú að sjá hólfið þitt, skoða deildina þína og hitta kennarana og hin börnin.

Annan daginn verður þú og foreldri aðeins lengur í leikskólanum (u.þ.b. 9:00-12:00). Nú farið þið með í útiveru og borðið hádegismat. Að honum loknum farið þið saman heim. Gott er að meta ástand hvers og eins á þessum degi og fara frekar fyrr heim ef þörf er á.

Þriðja daginn kemur þú klukkan 9:00 í leikskólann. Ef vel gengur getur foreldri kvatt barnið í frjálsum leik og farið á kaffistofu leikskólans. Þú borðar síðan hádegisverð og ferð heim með foreldri að því loknu.

Á fjórða og fimmta degi kemur þú á þínum hefðbundna vistunartíma. Þennan dag ferð þú í hvíld með kennurum (foreldri er innan handar ef barn sofnar ekki. Ef barnið sofnar getur foreldri farið heim og við hringjum þegar það vaknar). Að lokinni hvíld kemur foreldri að sækja þig.

Manst þú hvað leikskólinn þinn heitir?

Til foreldra

Í Álfasteini er stuðst við þátttökuaðlögun. Hún byggir á því að barnið sé að læra að vera á nýjum stað, í nýjum aðstæðum. Aðlögunin byggir á fullri þátttöku foreldra í starfi leikskólans þá daga sem hún stendur yfir. Þannig myndast öryggistilfinning hjá bæði barni og foreldri með starf skólans, ásamt því að góð samvinna foreldra og starfsfólks leggur grunn að vellíðan barnsins í leikskólanum.

Vert er að benda á að hvert barn er einstakt og aðlögun þarf að miðast við þarfir hvers og eins. Ágætt er að miða við að aðlögun standi að jafnaði yfir í eina viku. Betra er að hafa aðlögunarferlið lengra en styttra ef það hentar barninu betur.

Foreldrar eru beðnir um að koma með *fatnað til útiveru* og vinsamlegast að hafa *slökkt á farsímum* meðan aðlögun stendur yfir.

Foreldrar athugið að myndatökur eru ekki leyfðar í leikskólanum eða í garði á meðan aðlögun stendur yfir

Það sem þarf að hafa meðferðis í leikskólann

Fatnaður barnsins þarf að vera þægilegur og þannig gerður að hann hefti ekki leikgleði. Að auki þarf fatnaður að þola daglegt starf barnsins í leikskólanum. Allur fatnaður á jafnframt að vera *merktur barninu.*

Á hverjum degi eru foreldrar beðnir um að yfirfara útifatnað barnsins í lok dags. Ganga frá því sem á að vera í hólfinu (t.d. sækja í þurrkherbergi/á ofn) og setja skó og stígvél í skógrindina.

Einnig er nauðsynlegt að hafa hrein föt til skiptanna. Á yngri deildum geymast þau á deild barnsins, en á eldri deildum í fjölnota poka í hólfi barnsins.

Foreldrar eru vinsamlegast beðnir um að koma með útiföt barnsins í upphafi vikunnar og ganga frá fötum í hólf svo þau séu aðgengileg fyrir barnið og kennara.

Þegar barn hefur leikskólagöngu sína þarf að hafa meðferðis föt fyrir útiveru sem hæfa íslensku veðurfari.

Föt fyrir útiveru:

- Hlý peysa
- Hlýir sokkar
- Tvennir vettlingar
- Húfa
- Regnföt
- Stígvél

Við biðjum um að töskur séu ekki geymdar í hólfum barnanna

Yfir veturinn bætist við í hólfið

- Kuldagalli
- Hlý húfa (lambhúshetta)
- Kuldaskór
- Vetrarvettlingar (ull, lúffur)

Hvernig eru stígvélin þín á litinn?

Afmæli

Þegar þú átt afmæli þá færð þú að búa til ís úr ávöxtum. Daginn áður undirbýrð þú afmælisgleðina með því að útbúa ísinn í eldhúsinu og setja í frysti.

Á afmælisdaginn heldur þú síðan veislu á deildinni þinni! Við syngjum afmælissönginn, þú blæst á kerti sem sett eru á afmælislest og síðan býður þú vinum þínum upp á ísinn í tilefni dagsins.

Næst þegar farið verður í Lautarferð verður afmælissöngurinn einnig sunginn fyrir þig af öllum börnum leikskólans

Hvenær átt þú afmæli? Hvað ertu gamall/gömull?

Hópastarf

Þér verður skipt í hóp með nokkrum börnum af deildinni þinni, og hver hópur hefur sinn kennara. Hópurinn þinn fylgist að í hópastarfi, vettvangsferðum og við matarborðið. Í hópastarfi er unnið með mismunandi efnivið, farið í málörvun, kubbastarf og ýmislegt fleira.

Veist þú hvað deildin þín heitir?

Samverustund/söngstund

Á hverjum degi förum við í samveru. Við syngjum saman vel valin lög, ræðum um ýmis málefni, förum í leiki, lesum, förum yfir veðrið og hvernig útiföt hæfa, svo eitthvað sé nefnt.

Frjáls leikur - Val

Þegar frjáls leikur er í boði getur þú leikið þér án íhlutunar kennara með hinum börnunum og yfirleitt er um nokkur svæði á deildinni að velja.

Valið á leikskólanum er myndrænt. Myndir eru af þér og vinum þínum á deildinni, leiksvæðum og efnivið. Þegar kemur að vali þá velur þú með myndinni þinni það sem þú vilt gera, eftir því hvað er í boði þann daginn.

Hvað finnst þér skemmtilegast að leika með?

Hagnýtar upplýsingar til foreldra

Þróunarfulltrúi leikskóla hefur umsjón með rekstri og faglegu starfi leikskóla, og er til húsa á skrifstofu Fræðslu- og Frístundaþjónustu Hafnarfjarðar sem er staðsett á Linnetsstíg 3. Frekari upplýsingar eru veittar í síma 585-5800.

Foreldraviðtöl

Foreldraviðtöl eru skipulögð tvisvar á ári, en eru fúslega veitt oftar ef þörf er á fleiri viðtölum af hálfu foreldra.

Dvalartími

Foreldrar velja dvalartíma barnsins og gera samning um leikskóladvöl. Ef óskað er eftir að breyta vistunartíma þarf að sækja um það sérstaklega hjá stjórnendum leikskólans. Foreldrar eru vinsamlegast beðnir um að virða dvalartíma barna sinna, þar sem fjöldi starfsmanna hverju sinni reiknast út frá fjölda barna.

Reynslan hefur sýnt að börn sem mæta vel og reglulega eru hamingjusöm og örugg í leikskólanum.

Skipulagsdagar

Samkvæmt samningi við Hafnarfjarðarbæ eru 5 skipulagsdagar á ári og munu þeir vera auglýstir með mánaðar fyrirvara. Þá daga er leikskólinn lokaður. Jafnramt er skóladagatal ávallt aðgengilegt á heimasíðu leikskólans og þar eru skráðir inn slíkir dagar.

Slys

Óhöpp eða slys gera því miður ekki boð á undan sér og geta alltaf átt sér stað. Ef barn meiðist í leikskólanum er ávallt haft samband við foreldra og slysaskýrsla gerð, séu áverkar slíkir. Farið er með barn á slysadeild til aðhlynningar ef þörf þykir

Veikindi – frí

Ef barn er í fríi eða veikist þá þykir starfsfólki á deild barnsins vænt um að fá símtal að morgni þar sem fjarvera er tilkynnt. Það er góður vani að temja sér, ásamt því að börnunum á deildinni og kennara þykir notalegt að vita af vinum sínum.

Reglur leikskólans varðandi lyfjagjöf kveða á um að einungis eru gefin lyf sem eru barni nauðsynleg (t.d. astma púst) en sýklalyf, verkjastillandi og þess háttar ber foreldrum að gefa barninu heima.

Torvelt getur verið að mæta þörfum foreldra varðandi inniveru vegna veikinda. Almenna reglan er sú að barn getur fengið að vera inni 1 dag eftir veikindi, en ekki er mögulegt að bjóða upp á inniveru til að fyrirbyggja veikindi.

Stefna leikskólans

Álfasteinn er fimm deilda leikskóli og heita deildirnar **Klettur**, **Berg**, **Laut**, **Holt** og **Hamar**.

Einu sinni í viku hittast allar deildar leikskólans saman í svokallaðri lautaferð þar sem er sameiginleg söngstund allra barna í leikskólanum.

Leikskólinn Álfasteinn starfar samkvæmt lögum um leikskóla nr. 90/2008 og Aðalnámskrá leikskóla sem gefin var út af menntamálaráðuneytinu árið 2011.

Til að ná settum markmiðum aðalnámskrár fer Álfasteinn eftir leið framfarastefnunnar og helsta kennismið hennar **John Dewey**. Hugmyndafræðin byggir á því að frjálsi leikurinn sé í fyrirrúmi, að börn læri með því að framkvæma sjálf og í dagsskipulagi leikskólans er leiknum gefið talsvert frelsi. Enda teljum við í Álfasteini að leikurinn sé hornsteinn leikskólastarfsins.

Hlutverk kennarans í þessu samhengi er að skapa umgjörð um leikinn svo börn verði fær um að vinna úr reynslu sinni, vera virk og skapandi í leikjum sínum. Álfasteinn stuðlar að þessu meðal annars með því að vinna með einingakubba. Það eru trékubbar, hannaðir af uppeldisfrömuðinum **Caroline Pratt**, og þannig gerðir að stærð og lögun að þeir ganga stærðfræðilega upp í hvorn annan. Þessi efniviður er tilvalinn til að efla rökhugsun barna þar sem þau glíma við þrautir og leita lausna. Fín- og grófhreyfingar styrkjast ásamt því að börnin byggja upp félags- og málþroska í samskiptum við hin börnin. Þannig hefur gildi einingakubba margþætt áhrif á þroska og nám barna.

Í Álfasteini er að auki unnið eftir hugmyndafræði **SMT** skólafærni. Grunnurinn í þeirri nálgun er meðal annars að veita markvissan stuðning við jákvæða hegðun barna til að draga úr hegðunarfrávikum. Ólíkum hópum nemenda er þannig mætt með samræmdum viðbrögðum alls starfsfólks.

Grunn gildi Álfasteins eru *ábyrgð* og *virðing* og tengjast skólareglurnar *(svona gerum við*..) þessum einkunnarorðum. Hver deild útfærir sínar reglur og vinnur eftir þeim með tilliti til aldurs og þroska barnanna.

Val

Leikskólinn er lýðræðislegur lærdómsvettvangur, þar sem starfsfólk, börn og foreldrar eru virkir þátttakendur.

Að bjóða upp á val í leikskólanum er hluti af mikilvægi þess að hlusta á raddir barna og leyfa þeim á lýðræðislegan hátt að taka þátt í ákvörðunum sem varða þau sjálf.

Sérkennsla

Við leikskólann starfar sérkennslustjóri. Hlutverk hans er að hafa umsjón með og skipuleggja sérkennslu í samvinnu við deildarstjóra, leikskólastjóra og Mennta og Lýðheilsusvið Hafnarfjarðar. Sérkennslustjóri gerir meðal annars einstaklingsáætlun fyrir börn sem þess þurfa í samráði við deildarstjóra og getur jafnframt veitt ráðgjöf til foreldra barnsins um hvert skal leita eftir frekari aðstoð

Foreldrasamvinna

Við leikskólann er starfandi **foreldrafélag** og **foreldraráð**.

Það er okkur í Álfasteini hjartans mál að foreldrar og barn séu ánægð með leikskólann. Einn liður í því að gera leikskólastarfið farsælt er öflugt foreldrasamstarf. Foreldrar hafa alltaf aðgang að starfsfólki leikskólans og geta óskað eftir foreldrasamtali ef þörf er á.

Ef foreldrar eru í vafa eða eru ósammála einhverju sem á sér stað í leikskólanum þá þætti okkur vænt um að leitað yrði til deildarstjóra barnsins eða leikskólastjóra. Gagnkvæmt traust og trúnaður er forsenda samvinnu.

Að sama skapi þykir okkur einstaklega gaman að heyra hvað er vel gert hjá okkur í leikskólanum

Við hlökkum til að kynnast ykkur betur og vonumst eftir farsælu samstarfi!

Álfasteinn
Háholti 17
555-6155
alfasteinn@hafnarfjordur.is

Dagsskipulag
Klettur og Berg

07:30	Leikskólinn opnar
8:10-8:45	Morgunverður/frjáls leikur
8:45-9:00	Frjáls leikur
9:00-9:30	Hópastarf
9:30-10:00	Ávaxtastund
10:00-11:00	Útivera
11:00-11:30	Samvera/söngstund
11:30-11:55	Hádegismatur
12:00-13:00	Hvíld/róleg stund
13:00-14:30	Val/útivera
14:30-15:15	Síðdegishressing/val
15:15-16:30	Frjáls leikur/ útivera/val
16:30	Leikskólinn lokar

Dagsskipulag
Holt, Hamar og Laut

07:30	Leikskólinn opnar
8:10-8:50	Morgunverður/frjáls leikur
9:00-9:50	Hópastarf
9:50-10:00	Ávaxtastund
10:00-11:30	Val/útivera
11:30-11:45	Samvera
11:45-12:30	Hádegismatur
12:30-13:00	Hvíld/róleg stund/hópastarf
13:00-14:30	Val/útivera/hópastarf
14:30-15:15	Síðdegishressing
15:15-16:30	Val/útivera
16:30	Leikskólinn lokar

13.3 Fylgiskjal 3 - Aðlögunarsamtal

Leikskólinn Álfasteinn Trúnaðarmál

Upplýsingum sem starfsfólk skráir á aðlögunarsamtalsblaðið er ætlað að gefa foreldrum heildarmynd af barninu í leikskólanum og samræma áherslur starfsfólks.

Aðlögunarsamtal

Nafn barns

Kennitala

Deild

Leikskóladvöl hófst

Tekið saman af

Starfsmaður og dagsetning

Hvað er lagt til grundvallar samantektinni

Samráð starfólks

AÐLÖGUN

HVAÐ HEFUR REYNST VEL Í LEIKSKÓLASTARFINU

SKAPFERLI OG HEGÐUN

HAFIÐ ÞIÐ TEKIÐ EFTIR BREYTINGUM Í HEGÐUN BARNSINS

SJÁLFSTÆÐI

BORÐHALD, KLÆÐNAÐUR, LEIKUR

HVÍLD

MÁLÞROSKI

MÁLSKILNINGUR OG TJÁNING

HVAÐ ER GERT HEIMA TIL AÐ EFLA MÁLÞROSKA

ALMENN LÍÐAN Í UPPHAFI OG LOK DAGS

LEIKUR OG SAMSKIPTI

ÚTIVERA OG HREYFING (GRÓF- OG FÍNHREYFINGAR)

HVAÐ GERIR STARFSFÓLKIÐ VEL OG HVAÐ ER HÆGT AÐ GERA BETUR

dagsetning

____
undirskrift starfsmanns

____
undirskrift foreldris/foreldra

13.4 Fylgiskjal 4 - Myndrænn orðaforðalisti, dæmi

13.5 Fylgiskjal 5 - orðaforðalisti notar/notar ekki 3 ára

Orðaforðalisti Menntamálastofnunar
Hugtök sem æskilegt er að börn á leikskólaaldri hafi á valdi sínu.
<3 ára

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Persónur	Notar	Notar ekki
Afi		
Amma		
Bakari		
Barn		
Bílstjóri		
Bróðir		
Dýralæknir		
Ég		
Fjölskylda		
Frænka		
Frændi		
Fullorðinn		
Hann		
Hans		
Hennar		
Hún		
Karl		
Kennari		
Kokkur		
Kona		
Leikskólakennari		
Læknir		
Lögga		
Maður		
Mamma		
Minn		
Nöfn á kennurum		
Nöfn á leikskólabörnum		
Pabbi		

Prins		
Prinsessa		
Sjómaður		
Stelpa		
Strákur		
Systir		
Tannlæknir		
Unglingur		
Við		
Þið		
Þinn		
Þú		

Líkaminn	Notar	Notar ekki
Auga		
Axlir		
Bak		
Brjóst		
Enni		
Eyra		
Fingur		
Fótur		
Haka		
Handarbak		
Háls		
Hár		
Hendur		
Hjarta		
Hné		
Hæll		
Höfuð		
Kinn		
Litlatá		
Litlifingur		
Lófi		
Magi		
Munnur		
Nafli		
Nef		
Nögl		
Olnbogi		
Píka		
Pjalla		
Putti		
Rass		

Stóratá		
Tenngur		
Tunga		
Typpi		
Tær		
Varir		
Þumalfingur		

Umhverfi - inni	Notar	Notar ekki
Bað		
Bolli		
Borð		
Bréf		
Diskur		
Dót		
Dýna		
Eldavél		
Eldhús		
Fatahólf		
Gaffall		
Gangur		
Glas		
Gluggi		
Gólf		
Handklæði		
Herbergi		
Hillur		
Hnífapör		
Hnífur		
Hurð		
Ipad		
Ísskápur		
Kanna		
Klósett		
Klósettpappír		
Klukka		
Koddi		
Kommóða		
Koppur		
Leikföng		
Loft		
Lyklar		
Motta		
Mynd		
Myndavél		

Nesti		
Panna		
Peli		
Pottur		
Rúm		
Salur		
Sápa		
Sími		
Sjónvarp		
Skál		
Skápur		
Skeið		
Skúffa		
Skæri		
Snuð		
Sófi		
Spjaldtölva		
Stigi		
Stofa		
Stóll		
Sturta		
Svefnherbergi		
Sæng		
Teppi		
Tölva		
Vaskur		
Veggur		
Þurrkari		
Þvottahús		
Þvottavél		

Matur	**Notar**	**Notar ekki**
Ananas		
Appelsína		
Ávaxtasafi		
Ávextir		
Banani		
Brauð		
Egg		
Epli		
Fiskibollur		
Fiskur		
Franskar		
Grjónagrautur		

Grænmeti		
Gulrót		
Hafragrautur		
Ís		
Jarðaber		
Jógúrt		
Kaffi		
Kaka		
Kakó		
Kartöflur		
Kál		
Kex		
Kíví		
Kjúklingur		
Kjöt		
Kjötbollur		
Kók		
Kæfa		
Melóna		
Mjólk		
Morgunkorn		
Ostur		
Paprika		
Pasta		
Pera		
Pitsa		
Plokkfiskur		
Pylsur		
Ristað brauð		
Rófa		
Rúsínur		
Skinka		
Skyr		
Smjör		
Soðinn fiskur		
Sósa		
Spaghettí		
Sulta		
Súpa		
Tómatar		
Tómatsósa		
Vatn		
Vínber		

Dýr	Notar	Notar ekki
Api		
Eðla		
Fiðrildi		
Fíll		
Fluga		
Folald		
Froskur		
Fugl		
Geit		
Gíraffi		
Hani		
Hákarl		
Hestur		
Hundur		
Hvolpur		
Hæna		
Ísbjörn		
Kanína		
Kálfur		
Kettlingur		
Kind		
Kisa		
Krabbi		
Krókódíll		
Kýr		
Könguló		
Lamb		
Ljón		
Mús		
Ormur		
Páfagaukur		
Refur		
Risaeðla		
Svín		
Tígrisdýr		
Ungi		
Önd		

Leikföng	Notar	Notar ekki
Bangsi		
Bingó		
Bílabraut		
Blað		
Blöðrur		

Bolti		
Bók		
Búningar		
Dúkka		
Dúkkuföt		
Dúkkuhús		
Dúkkuvagn		
Dýr		
Fata		
Flauta		
Fótbolti		
Krítar		
Kubbar		
Leir		
Litir		
Mark		
Pensill		
Perlur		
Púsl		
Róla		
Sími		
Skófla		
Spil		
Vasaljós		

Litir	Notar	Notar ekki
Appelsínugulur		
Blár		
Bleikur		
Brúnn		
Fjólublár		
Grænn		
Gulur		
Hvítur		
Rauður		
Svartur		

Fatnaður	Notar	Notar ekki
Bolur		
Buff		
Buxur		
Ermi		
Galli		
Gleraugu		

Hlý föt		
Húfa		
Kjóll		
Kuldagalli		
Kuldaskór		
Kuldastígvél		
Leggings		
Nærbuxur		
Peysa		
Pils		
Pollabuxur		
Pollagalli		
Pollajakki		
Regnföt		
Skór		
Smekkur		
Snjóbuxur		
Sokkabuxur		
Sokkar		
Spariskór		
Stígvél		
Strigaskór		
Stuttbuxur		
Sundföt		
Ullarsokkar		
Úlpa		
Útiföt		
Útiskór		
Vasi		
Vettlingar		

Veðurfar	Notar	Notar ekki
Gott veður		
Regnbogi		
Rigning		
Rok		
Snjókoma		
Snjór		
Sól		
Vindur		
Vont veður		

Umhverfi - úti	Notar	Notar ekki
Bílskúr		
Blokk		
Blóm		
Brekka		
Búð		
Fjall		
Fjara		
Fjós		
Fótboltavöllur		
Gangbraut		
Gata		
Gras		
Grein		
Heitur pottur		
Hesthús		
Hóll		
Hús		
Höll		
Klifurgrind		
Laufblað		
Leikvöllur		
Ljósastaur		
Mói		
Rennibraut		
Rólur		
Róluvöllur		
Sandkassi		
Sandur		
Sjór		
Skógur		
Steinar		
Stétt		
Sumarbústaður		
Tré		
Umferðarljós		
Umferðarskilti		
Vegasalt		
Vegur		

Farartæki	Notar	Notar ekki
Bátur		
Bíll		
Fiskibátur		
Fjórhjól		
Flugvél		
Flutningabíll		
Grafa		
Hjól		
Hjólhýsi		
Húsbíll		
Jeppi		
Kranabíll		
Lest		
Lögreglubíll		
Mótorhjól		
Olíubíll		
Ruslabíll		
Rúta		
Sjúkrabíll		
Skip		
Skúta		
Sleði		
Slökkviliðsbíll		
Snjósleði		
Snjóþota		
Sportbíll		
Strætó		
Traktor		
Vagn		
Vörubíll		
Þota		
Þríhjól		

Iðja	Notar	Notar ekki
Baða		
Baka		
Banka		
Bíða		
Blása		
Borða		
Brosa		
Bursta		
Byggja		
Dansa		

Detta		
Draga		
Drekka		
Elda		
Elta		
Faðma		
Fara		
Fá		
Fylgjast með		
Föndra		
Ganga		
Ganga frá		
Gefa		
Gera við		
Gráta		
Greiða		
Grípa		
Gubba		
Halda		
Hátta		
Henda		
Hjálpa		
Hjóla		
Hlaupa		
Hlusta		
Hlæja		
Hnerra		
Hnoða		
Hoppa		
Horfa		
Hósta		
Hræra		
Hugga		
Hvísla		
Hætta		
Kalla		
Kasta		
Kaupa		
Keyra		
Klappa		
Klippa		
Klæða sig í		
Klæða sig úr		
Knúsa		
Koma		
Kúka		

Kúra		
Kveikja		
Kyssa		
Labba		
Laga		
Leika		
Leira		
Lemja		
Lesa		
Liggja		
Lita		
Líma		
Loka		
Læðast		
Lækna		
Mála		
Moka		
Muna		
Opna		
Perla		
Pissa		
Prumpa		
Púsla		
Raða		
Reima		
Renna niður		
Renna sér		
Renna upp		
Rugga		
Rúlla		
Setja saman		
Sigla		
Sitja		
Sjá		
Skemma		
Skoða		
Skrifa		
Skríða		
Sofa		
Sparka		
Spyrja		
Standa		
Stoppa		
Sturta niður		
Svara		
Synda		

Syngja		
Sýna		
Taka		
Taka í sundur		
Taka til		
Taka upp		
Tala		
Teikna		
Tyggja		
Vakna		
Velta		
Vinda		
Vinna		
Ýta		
Þakka fyrir		
Þurrka sér		
Þvo sér		

Tilfinningar	Notar	Notar ekki
Ánægður		
Glaður		
Hissa		
Hræddur		
Kát		
Leið		
Reiður		
Saddur		
Sorgmæddur		
Spennt		
Svöng		
Yndislegt		
Þyrst		

Form og mynstur	Notar	Notar ekki
Doppóttur		
Ferhyrningur		
Hjarta		
Hringur		
Kross		
Köflóttur		
Rósóttur		
Röndóttur		
Stjarna		
Strik		
Teningur		
Þríhyrningur		

Stærðir	Notar	Notar ekki
Hálfur		
Heill		
Lítill		
Löng		
Minni en		
Minnka		
Minnstur		
Stór		
Stutt		
Stækka		
Stærri en		
Stærstur		

Fjöldi	Notar	Notar ekki
Allir		
Allt		
Enginn		
Lítið		
Margir		
Mikið		
Einn		
Tveir		
Þrír		
Fjórir		
Fimm		
Sex		
Sjö		
Átta		
Níu		
Tíu		

Lýsing	Notar	Notar ekki
Blaut		
Blíðlegur		
Breiður		
Brosandi		
Duglegur		
Feit		
Fljótur		
Fullur		
Góð		
Gömul		
Hlýðinn		
Hættulegur		
Hörð		
Kaldur		
Leiðinlegt		
Mjór		
Skemmtilegur		
Skítug		
Sterk		
Týnt		
Vond		
Þungur		
Þæg		

Afstaða	Notar	Notar ekki
Aftastur		
Á milli		
Frá		
Fremstur		
Fyrir aftan		
Fyrir framan		
Fyrir neðan		
Fyrir ofan		
Fyrstur		
Inn í		
Í miðjunni		
Í röð		
Minni		
Ofan á		
Ofna í		
Síðastur		
Stærri		
Til		
Undir		
Uppi		
Við hliðina á		
Yfir		

Hreyfing	Notar	Notar ekki
Aftur á bak		
Á bak við		
Áfram		
Hratt		
Hægt		
Í gegnum		
Í kringum		
Niður		
Undir		
Upp		
Upp á		

Spurning	Notar	Notar ekki

Ritmál	Notar	Notar ekki
Orð		
Stafur		

Tími	Notar	Notar ekki
Á eftir		
Á morgun		
Ágúst		
Bráðum		
Dagur		
Desember		
Febrúar		
Fimmtudagur		
Frí		
Föstudagur		
Haust		
Í dag		
Í gær		
Janúar		
Jól		
Júlí		
Júní		
Kvöld		
Laugardagur		
Maí		
Mars		
Mánudagur		
Miðvikudagur		
Nótt		
Nóvember		
Núna		
Október		
Páskar		
Seinna		

September		
Sumar		
Sunnudagur		
Vetur		
Vor		
Þriðjudagur		

Heilsa	Notar	Notar ekki
Hress		
Illt		
Lasinn		
Óhress		
Plástur		
Sár		
Tannbursti		
Tannkrem		
Veik		

Samfélag	Notar	Notar ekki
Bakarí		
Bensínstöð		
Bókasafn		
Búð		
Flugvöllur		
Íþróttahús		
Leikskóli		
Lögreglustöð		
Skóli		
Slökkviliðisstöð		
Sundlaug		
Sveit		
Vinir		

Ýmislegt	Notar	Notar ekki
Bless		
Bráðum		
Ekki		
Halló		
Hættu		
Já		
Líka		
Nei		
Týndur		

Andstæður	Notar	Notar ekki
Aldrei/alltaf		
Björt/dimm		
Blautur/þurr		
Dugleg/löt		
Efst/neðst		
Enginn/allir		
Fallgur/ljótur		
Fáir/margir		
Feitt/mjótt		
Fljót/sein		
Fremstur/aftastur		
Full/tóm		
Fyrir framan/fyrir aftan		
Fyrst/síðust		
Glaður/leiður		
Góð/vond		
Gömul/ung		
Harður/mjúkur		
Hár/lágur		
Hratt/hægt		
Hrædd/óhrædd		
Hætta/byrja		
Kaldur/Heitur		
Kurteis/ókurteis		
Lítið/mikið		
Muna/gleyma		
Skemmtilegur/leiðinlegur		
Sterkur/linur		
Stór/lítill		
Stutt/löng		
Stærri en/minni en		
Svangur/saddur		
Undir/yfir		
Upp/niður		
Úti/inni		
Veik/hraust		
Þungt/létt		
Þykkur/þunnur		
Þæg/óþæg		

Orð sem börnin kunna en eru ekki á listanum	Notar	Notar ekki

Listinn er unnin af starfsfólki Álfasteins (2019) úr Orðaforðalista Menntamálastofnunar

Orðaforðalisti Menntamálastofnunar
Hugtök sem æskilegt er að börn á leikskólaaldri hafi á valdi sínu.
<6 ára

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Nafn, dags og aldur barns: ________________________________

Persónur	Notar	Notar ekki
Bæjarstjóri		
Dóttir		
Drottning		
Faðir		
Flugfreyja		
Flugmaður		
Flugþjónn		
Fósturfaðir		
Fósturforeldrar		
Fósturmamma		
Fósturmóðir		
Fósturpabbi		
Föðurbróðir		
Galdrakerling		
Grunnskólakennari		
Hjúkrunarfræðingur		
Hljóðfæraleikari		
Íþróttakona		
Karlmaður		
Kóngur		
Kvenmaður		
Langafi		
Langamma		
Leikkona		
Leikskólastjóri		
Leikskólastýra		
Listakona		
Lögreglumaður		
Matráður		
Móðir		
Móðursystir		

Nemandi		
Norn		
Nunna		
Okkur		
Prestur		
Ræningi		
Skemmtikraftur		
Skipstjóri		
Skólastjóri		
Skrímsli		
Sonur		
Stjúpbróðir		
Stjúpfaðir		
Stjúpforeldrar		
Stjúpmamma		
Stjúpmóðir		
Stjúppabbi		
Stjúpsystir		
Stjúpsystkin		
Systkini		
Söngkona		
Trúður		
Tvíburar		
Ungbarn		
Uppfinningamaður		
Veiðimaður		
Vísindamaður		
Þau		
Þeir		
Þjófur		
Þær		

Líkaminn	Notar	Notar ekki
Augabrún		
Augasteinn		
Augnhár		
Baugfingur		
Brjóstkassi		
Fótleggur		
Handleggur		
Herðar		
Hnakki		
Il		
Kálfi		
Kollur		

Langatöng		
Lungu		
Læri		
Mitti		
Nasir		
Rifbein		
Rist		
Úlnliður		
Vísifingur		
Ökkli		

Umhverfi - inni	Notar	Notar ekki
Barnaherbergi		
Blýantur		
Borðstofa		
Box		
Bókahilla		
Búr		
Eldhúsborð		
Eldhússtóll		
Gatari		
Gluggakista		
Handmennt		
Háaloft		
Heftari		
Hrærivél		
Íþróttir		
Kjallari		
Krani		
Mappa		
Pennaveski		
Penni		
Reglustika		
Salerni		
Skólataska		
Skrifborð		
Skriffæri		
Skrifstofa		
Sleif		
Sófaborð		
Sófasett		
Stílabók		
Strokleður		
Tafla		
Textíll		

Uppþvottavél		
Útihurð		
Útvarp		
Yddari		
Örbylgjuofn		

Matur	Notar	Notar ekki
Beikon		
Bláber		
Blómkál		
Fiskur		
Flatkaka		
Grillað kjöt		
Hamborgari		
Hádegismatur		
Hrísgrjón		
Kaffitími		
Kanill		
Kartöflumús		
Kirsuber		
Kókoshneta		
Krækiber		
Kræklingur		
Kvöldmatur		
Laukur		
Morgunmatur		
Pepperóní		
Píta		
Rúgbrauð		
Rúnstykki		
Rækjur		
Salat		
Saltfiskur		
Samloka		
Sinnep		
Sítróna		
Slátur		
Soðið egg		
Spælt egg		
Steiktur fiskur		
Steiktur laukur		
Sveppir		
Ýsa		
Þorskur		

Dýr	Notar	Notar ekki
Asni		
Álft		
Ánamaðkur		
Broddgöltur		
Býfluga		
Dreki		
Geitungur		
Gæs		
Hreindýr		
Húsdýr		
Hvalur		
Höfrungur		
Íkorni		
Kalkúnn		
Kengúra		
Leðurblaka		
Lirfur		
Lundi		
Máfur		
Mörgæs		
Naggrís		
Nashyrningur		
Panda		
Púpa		
Rotta		
Sebrahestur		
Selur		
Skjaldbaka		
Skógarbjörn		
Slanga		
Snigill		
Ugla		
Úlfur		
Villidýr		

Leikföng	Notar	Notar ekki
Búningar		
Einingakubbar		
Fjarstýrðir bílar		
Flugdreki		
Fótboltamark		
Hjólabretti		
Hlaupahjól		
Hljóðfæri		
Húllahringur		
Karfa		
Legokubbar		
Leir		
Playmó		
Rugguhestur		
Sippuband		
Smásjá		
Tuskudýr		
Tæknilegó		
Vatnsbyssa		

Litir	Notar	Notar ekki
Dökkblár		
Dökkbleikur		
Dökkbrúnn		
Dökkfjólublár		
Dökkgrár		
Dökkgrænn		
Grár		
Ljósblár		
Ljósbleikur		
Ljósbrúnn		
Ljósfjólublár		
Ljósgrár		
Ljósgrænn		

Fatnaður	Notar	Notar ekki
Bikiní		
Bindi		
Brók		
Derhúfa		
Flíspeysa		
Gallabuxur		
Gallajakki		
Hanskar		
Hattur		
Hálsklútur		
Höfuðfat		
Inniskór		
Íþróttaföt		
Jakki		
Kápa		
Kragi		
Lopapeysa		
Lúffur		
Nærbolur		
Sandalar		
Skálm		
Skyrta		
Slaufa		
Stuttermabolur		
Sundbolur		
Sundskýla		
Trefill		
Treyja		

Veðurfar	Notar	Notar ekki
Bylur		
Dalalæða		
Dimmt		
Eldingar		
Él		
Fönn		
Gola		
Haglél		
Hálfskýjað		
Heiðskírt		
Hellidemba		
Hríð		
Hundslappadrífa		
Hvasst		

Logn		
Lognmolla		
Mistur		
Ófærð		
Óveður		
Rigningaskúr		
Rökkur		
Skafrenningur		
Skýjað		
Slabb		
Slydda		
Snjóbylur		
Snjóhríð		
Sólskin		
Stormur		
Úði		
Þoka		
Þokuslæða		
Þrumur		

Umhverfi - úti	Notar	Notar ekki
Apótek		
Á		
Battvöllur		
Bílasala		
Bílastæði		
Brú		
Bryggja		
Dalur		
Einbýlishús		
Eyðimörk		
Fjölbýlishús		
Fjörður		
Foss		
Gangstétt		
Gangstígur		
Garður		
Gervigrasvöllur		
Girðing		
Gjóta		
Golfvöllur		
Grjót		
Göng		
Haughús		
Heiði		

Hellir		
Jökull		
Kappakstursbraut		
Kastali		
Kirkjugarður		
Klettar		
Kofi		
Lækur		
Mosi		
Parhús		
París		
Raðhús		
Rafmagnskassi		
Runni		
Sjoppa		
Skautasvell		
Skíðabrekka		
Skjól		
Sparkvöllur		
Strönd		
Svalir		
Tjaldstæði		
Tröppur		
Tún		
Útsýni		
Veitingastaður		
Verslun		
Viti		
Þúfa		
Öldur		

Farartæki	Notar	Notar ekki
Árabátur		
Björgunarbátur		
Dráttavél		
Fellihýsi		
Ferja		
Fólksbíll		
Geimfar		
Járnbrautarlest		
Kajak		
Kappakstursbíll		
Kerra		
Loftbelgur		
Sendiferðabíll		

Sjóskíði		
Skemmtiferðaskip		
Skíði		
Snjóbretti		
Strætisvagn		
Tjaldvagn		
Torfærubíll		
Þyrla		

Iðja	**Notar**	**Notar ekki**
Aðstoða		
Benda		
Bera		
Bremsa		
Breyta		
Deila		
Deyja		
Dreyma		
Fá leyfi		
Flissa		
Fljúga		
Flokka		
Fyrirgefa		
Garga		
Geispa		
Gleðja		
Gleyma		
Grafa		
Gróðursetja		
Hamast		
Heilsa		
Heimsækja		
Herma		
Hóta		
Hrasa		
Hrósa		
Hræða		
Hugsa		
Kenna		
Keppa		
Klifra		
Klóra		
Kveðja		
Kýla		
Leita		

Lofa		
Lyfta		
Læra		
Læsa		
Nota		
Óska		
Prufa		
Pússa		
Reyna		
Rétta		
Ropa		
Ryðjast		
Rækta		
Sauma		
Selja		
Sigra		
Skilja		
Skipta		
Skíða		
Skoppa		
Skrúfa		
Slasa		
Slást		
Smíða		
Snerta		
Sníkja		
Spenna		
Spila		
Spyrna		
Stafla		
Stela		
Stýra		
Stökkva		
Suða		
Svindla		
Svífa		
Tína		
Toga		
Týna einhverju		
Upp		
Uppgötva		
Útskýra		
Valhoppa		
Vilja		
Vita		
Þamba		

Þekkja		
Þrífa		
Þrusa		
Þræta		
Æla		
Ætla		

Tilfinningar	Notar	Notar ekki
Afbrýðisamur		
Áhyggjur		
Eftirsjá		
Einmana		
Feginn		
Hamingjusamur		
Hlakka til		
Jákvæður		
Kærleikur		
Langa		
Löt		
Myrkfælin		
Neikvæður		
Óttast		
Pirringur		
Ró		
Sakna		
Sár		
Skömm		
Stolt		
Söknuður		
Tilhlökkun		
Traust		
Umhyggja		
Virðing		
Von		
Þolinmóð		
Æsingur		
Öfunda		
Öruggur		

Form og mynstur	Notar	Notar ekki
Brún		
Ferningur		
Hlið		
Horn		
Kantur		
Keila		
Kringlóttur		
Lauf		
Miðja		
Rétthyrningur		
Sexhyrningur		
Spaði		
Sporöskjulaga		
Tígull		

Stærðir	Notar	Notar ekki
Hár		
Helmingi minni		
Helmingi stærri		
Hæstur		
Jafnt og		
Lágur		
Lægstur		
Miðstærð		
Mínus		
Munar litlu		
Næsthæst		
Næstlægst		
Næstminnstur		
Næststærstur		
Plús		
Sama sem		
Þunnt		
Þykkara		
Þykkt		
Þynnri		

Fjöldi	Notar	Notar ekki
1-10		
10-20		
20,30-100		
200,300,400-1000		
Nokkrar		
Fáar		
Jafn margir		
Flestir		
Fæstir		
Mest		
Næstmest		
Minnst		
Næstminnst		
Helmingur		
Fleiri en		
Færri en		
Fyrsti		
Annar		
Þriðji		
Fjórði		
Fimmti		
Sjötti		
Sjöundi		
Áttundi		
Níundi		
Tíundi		

Lýsing	Notar	Notar ekki
Aftur		
Alvarleg		
Auðvelt		
Beittur		
Birta		
Björt		
Blíðleg		
Breytileg		
Brothætt		
Dásamlegur		
Dónalegur		
Eigingjörn		
Einmana		
Endurvinnanlegt		
Erfitt		
Feimin		

Frábært		
Frekur		
Friðsæll		
Furðulegt		
Gegnblautur		
Glæfraleg		
Grunnur		
Hávaði		
Hávaxin		
Hjálplegur		
Hjálpsöm		
Hættulegt		
Kjarkmikill		
Kærleiksrík		
Lágvaxin		
Líkur		
Ljós		
Ljúf		
Ljúffengt		
Oft		
Óhreint		
Ókurteis		
Seinn		
Sekur		
Skömmustuleg		
Snjöll		
Vanta		
Varkár		
Vingjarnlegt		
Þorna		

Afstaða	Notar	Notar ekki
Aftan á		
Beint		
Efst		
Framan á		
Fyrir innan		
Fyrir utan		
Hérna		
Hérna megin		
Hinu megin		
Hægri		
Nálægt		
Neðst		
Næstaftastur		
Næstefst		
Næstfremstur		
Næstneðst		
Ská		
Vinstri		
Þarna		

Hreyfing	Notar	Notar ekki
Brokka		
Fjarlægjast		
Fljótt		
Glanni		
Hraðara		
Hægara		
Hægfara		
Í burtu		
Nálgast		
Skokka		
Snöggur		
Til hliðar		

Spurning	Notar	Notar ekki
Hvað ef		
Hvaða		
Hvaðan		
Hvers konar		
Hversu		
Hvert		
Hvor		
Hvort		

Ritmál	Notar	Notar ekki
Blaðsíða		
Bókstafur		
Komma		
Lína		
Lítill stafur		
Orðabil		
Punktur		
Setning		
Spurningamerki		
Stór stafur		
Tölustafur		

Tími	Notar	Notar ekki
Á morgun		
Áðan		
Áður		
Ár		
Áramót		
Árstíðir		
Eftir hádegi		
Ekki á morgun heldur hinn		
Frímínútur		
Fyrir hádegi		
Gamlárskvöld		
Hádegi		
Hálftími		
Helgi		
Í fyrradag		
Í fyrramálið		
Í fyrsta skipti		
Í gærkvöldi		
Í morgun		
Í næstu viku		

Í síðasta skipti		
Klukkutími		
Korter		
Mánuður		
Vika		

Heilsa	Notar	Notar ekki
Beinbrot		
Blind		
Fatlaður		
Frísk		
Gifs		
Haltur		
Heyrnalaus		
Hraust		
Hækja		
Kröftugt		
Sjúklingur		
Slappur		
Spelka		

Samfélag	Notar	Notar ekki
Apótek		
Ákvörðun		
Banki		
Bílaþvottastöð		
Bíó		
Borg		
Bæjarskrifstofur		
Bær		
Einræði		
Elliheimili		
Fangelsi		
Fátækt		
Félagsheimili		
Framhaldsskóli		
Frystihús		
Grunnskóli		
Háskóli		
Heilsugæsla		
Hótel		
Höfn		
Ísland		
Kaffihús		

Kirkja		
Leikhús		
Lýðræði		
Matvöruverlsun		
Nágranni		
Pósthús		
Reglur		
Safn		
Sorpeyðingarstöð		
Spítali		
Stoppistöð		
Útlönd		
Verkstæði		
Viti		
Þorp		

Ýmislegt	Notar	Notar ekki
Hér um bil		
Kannski		
Kemur næst		
Muna litlu		
Næstum því		
Reyna aftur		

Andstæður	Notar	Notar ekki
Alveg eins/allt öðruvísi		
Auðvelt/erfitt		
Ánægður/óánægður		
Beygja/rétta		
Birta/myrkur		
Eldri/yngri		
Elstur/yngstur		
Fljóta/sökkva		
Grunn/djúp		
Hamingjusöm/óhamingjusöm		
Heppinn/óheppinn		
Hlýðin/óhlýðin		
Hreint/óhreint		
Hægri/vinstri		
Líkt/ólíkt		
Ljós/dökkur		
Sekur/saklaus		

Orð sem börnin kunna en eru ekki á listanum	Notar	Notar ekki

Listinn er unnin af starfsfólki Álfasteins (2019) úr Orðaforðalista Menntamálastofnunar

13.6 Fylgiskjal 6 - SMT-reglur kenndar

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: Ég geng rólega á ganginum

Af hverju: Ef ég hleyp þá get ég óvart hlaupið á og einhver gæti meitt sig.

Ábyrgð og virðing: Ég er tillitsamur/söm við aðra og geng því á ganginum.

Kynning reglunnar: Í dag ætlum við að æfa okkur að ganga á ganginum.

Hvernig kennum við börnunum regluna:
Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt.

Kennarinn fær tvö-þrjú börn til að ganga á ganginum og sýna hvernig eigi að gera. Hann man eftir að hrósa vel fyrir góða frammistöðu.

Síðan fær kennarinn barn sem hann treystir og biður það að gera regluna vitlaust, hlaupa á ganginum. Er þetta að ganga á ganginum?

Kennarinn fær börnin til að ganga á ganginum eins og á að gera og segir: *Svona gerum við* og hrósar fyrir góða frammistöðu á ganginum.

Þetta er gott að endurtaka við börnin áður en þau fara fram.

Reglan æfð: Allir fara í röð og reglan æfð á mismunandi svæðum.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur að ganga á ganginum. Hver getur sýnt/sagt hvernig við göngum á ganginum?

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: Að hafa hendur og fætur hjá sér

Af hverju: Til að trufla ekki aðra og til að koma í veg fyrir árekstra.

Ábyrgð og virðing: Ég er vinur og ber virðingu fyrir öðrum. Ég tek tillit til annarra og ber virðingu fyrir öðrum.

Kynning reglunnar: Við æfum okkur að hafa hendur og fætur hjá okkur.

Hvernig kennum við börnunum regluna:
Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt

Kennari sýnir hvernig hann hefur hendur og fætur hjá sér. Kennari spyr: er þetta að hafa hendur og fætur hjá sér? Hann man eftir að hrósa vel fyrir góða frammistöðu.

Síðan fær kennari barn sem hann treystir, ýtir og togar í barnið og spyr: Er þetta að hafa hendur og fætur hjá sér?

Kennari sýnir hvernig hann hefur hendur og fætur hjá sér. Kennari spyr: Er þetta að hafa hendur og fætur hjá sér? Brosir og segir *svona gerum við.*

Þetta er gott að endurtaka við börnin áður en þau fara fram.

Reglan æfð: Kennari sýnir regluna. Kennari biður barn að sýna regluna og man eftir að hrósa barninu.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur að hafa hendur og fætur hjá okkur. Hver getur sýnt okkur hvernig það er gert?

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: sitja í sætinu sínu

Af hverju: Þegar við vinnum saman eða leikum okkur við borð sitjum við í sætinu okkar.

Ábyrgð og virðing: Ég er vinur og vinir eru tillitssamir og bera virðingu hver fyrir öðrum.

Kynning reglunnar: Við ætlum að æfa okkur að sitja í sætinu okkar þegar við vinnum verkefni eða leikum okkur við borð.

Hvernig kennum við börnunum regluna:
Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt.

Kennarinn fær tvö-þrjú börn til að vinna verkefni við borðið sitt. Börnin sitja í sætunum sínum og vinna verkefnið. Kennarinn man eftir að hrósa vel fyrir góða frammistöðu.

Síðan fær kennarinn barn sem hann treystir og til að gera regluna rangt. Börnin klifra upp á borð, hanga fram á sætunum og fara undir borð. Kennarinn spyr: Er þetta að sitja í sætinu sínu?

Kennarinn fær börnin til að gera regluna aftur rétt, börnin vinna verkefnið og sitja í sætunum sínum.
Kennarinn segir: *Svona gerum við* og hrósar börnunum fyrir að sitja í sætunum sínum.

Þetta er gott að endurtaka við börnin áður en þau fara fram.

Reglan æfð: Allir fara í röð og reglan æfð á mismunandi svæðum.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur að ganga á ganginum. Hver getur sýnt/sagt hvernig við göngum á ganginum?

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: Að nota inniröddina

Af hverju: Mér líður betur og ég heyri frekar það sem aðrir segja.

Ábyrgð og virðing: Ég tek tillit til annarra og við leikum okkur saman.

Kynning reglunnar: Í dag ætlum við að æfa okkur að nota inniröddina.

Hvernig kennum við börnunum regluna:

Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt.

Kennari sýnir hvernig við tölum hljóðlega saman og notum inniröddina.

Kennari sýnir börnunum regluna rangt. Hann talar hátt, jafnvel öskrar og spyr: Er þetta að tala með inniröddinni?

Kennari sýnir regluna aftur rétt og notar inniröddina. Kennari spyr: Er ég núna að nota inniröddina?

Við brosum til barnanna og segjum með inniröddinni: *Svona gerum við.*

Þetta er gott að endurtaka við börnin í öllum aðstæðum.

Reglan æfð: Nú ætlum við að æfa okkur að tala með inniröddinni. Kennari biður barn að segja sér hljóðlega t.d. að setjast á gólfið. Kennari biður barn að segja sér hljóðlega t.d. að fara í röð.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur í að tala með inniröddinni. Hver getur sýnt/sagt mér hvernig það er gert?

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: Að vera á sínu svæði

Af hverju: Ég er á mínu svæði, því sem við á hverju sinni. Ég virði þau svæði sem börnin leika sér á.

Ábyrgð og virðing: Ég er vinur og vinir bera virðingu hvor fyrir öðrum. Vinir eru tillitssamir, aðstoða og hjálpa hvor öðrum.

Kynning reglunnar: Við ætlum að æfa okkur að vera á okkar svæðum. Hugsum um það sem við erum að gera.

Hvernig kennum við börnunum regluna:

Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt.

Kennari fær tvö-þrjú börn til að leika/vinna verkefni. Börnin leika sér/vinna verkefnið á sínu svæði.

Síðan fær kennarinn börnin til að gera regluna rangt. Í stað þess að leika sér/vinna verkefnið rápa börnin um, fara á önnur valsvæði og trufla vinnu annarra barna. Börnin láta trufla sig á sínu svæði og fara í annað.

Kennari fær börnin til að gera aftur rétt og þau vinna vekefnið og láta ekki trufla sig við það sem þau eru að gera heldur eru á sínu svæði.
Kennarinn segir: *Svona gerum við* og hrósar börnunum fyrir að hugsa um sjálfan sig.

Þetta er gott að endurtaka við börnin í öllum aðstæðum.

Reglan æfð: Börnin æfa sig að sitja og vinna á sínu svæði.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur í að vera á sínu svæði. Hver getur sýnt/sagt okkur hvernig það er gert?

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: Að ganga frá

Af hverju: Þá eru allir hlutir á sínum stað og við göngum að þeim vísum.

Ábyrgð og virðing: Ég fylgi fyrirmælum, geng frá og hjálpa öðrum.

Kynning reglunnar: Við ætlum að æfa okkur að ganga frá öllum efnivið á sinn stað eftir vinnu og leik

Hvernig kennum við börnunum regluna:
Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt

Kennari sækir efnivið og leikur sér og gengur síðan frá því aftur á sinn stað. Kennarinn spyr: Er þetta að ganga frá? Kennarinn man eftir að hrósa vel fyrir góða frammistöðu.

Kennari setur efnivið á borðið en fer síðan að gera eitthvað annað og skilur efniviðinn eftir á borðinu. Kennarinn spyr: Er þetta að ganga frá?

Kennari setur efnivið á borðið, leikur sér og gengur síðan frá því á sinn stað. Kennarinn spyr: Er þetta að ganga frá? Brosir og segir svo: *Svona gerum við.*

Þetta er gott að endurtaka við börnin áður en þau fara fram.

Reglan æfð: Nú ætlum við að æfa okkur að ganga frá. Kennarinn setur dót á borðið og gefur börnunum fyrirmæli um að ganga frá á sinn stað.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur að ganga frá eftir okkur. Hver getur sýnt mér hvernig við gerum það?

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: Astoða hvert annað

Af hverju: Við erum hjálpsöm og aðstoðum hvert annað. Við komum fram við aðra eins og við viljum að aðrir komi fram við okkur.

Ábyrgð og virðing: Ég er tillitssamur/söm við aðra og aðstoða þegar ég get. Ég er vinur og vinir bera virðingu fyrir hver öðrum.

Kynning reglunnar: Í dag ætlum við að æfa okkur að aðstoða hvert annað.

Hvernig kennum við börnunum regluna:
Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt

Kennari fær tvö-þrjú börn til að aðstoða hvort annað. Eitt barnið biður annað barn að rétta sér ávaxtaskálina. Barnið segir já og réttir ávaxtaskálina.

Síðan fær kennarinn barn sem hann treystir og biður það að gera regluna rangt. Börnin sitja saman og eitt barnið biður annað barn að rétta sér ávaxtaskálina. Barnið hlustar ekki og færir ávaxtaskálina í hina áttina frá barninu. Kennari spyr: Er þetta að aðstoða hvort annað?

Kennari fær börnin til að gera regluna aftur rétt, að aðstoða hvort annað og segir: *Svona gerum við* og hrósar fyrir góða frammistöðu við að aðstoða hvort annað.

Reglan æfð: Börnin æfa sig í aðtoða hvert annað.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur í að aðstoða hvert annað. Hver getur sýnt/sagt hvernig við aðstoðum hvort annað?

Regla: Hugsa um sjálfan sig

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Af hverju: Ég hugsa um sjálfa/n mig og læt aðra ekki trufla mig í vinnu eða leik. Þá gengur mér betur í því sem ég er að gera hverju sinni.

Ábyrgð og virðing: Ég er vinur og vinir bera virðingu hver fyrir öðrum. Vinir eru tillitssamir, aðstoða og hjálpa hver öðrum.

Kynning reglunnar: Við ætlum að æfa okkur að hugsa um okkur sjálf þegar við förum eftir fyrirmælum, vinnum verkefni eða erum í leik. Við æfum okkur að láta aðra ekki trufla okkur í því sem við erum að gera.

Hvernig kennum við börnunum regluna:

Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.

Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt

Kennari fær tvö til þrjú börn til að vinna verkefni, eitt barn reynir að trufla þau við verkefnið en börnin sem vinna verkefnið láta ekki trufla sig heldur hugsa um sjálfan sig og halda áfram að vinna. Kennarinn man eftir að hrósa vel fyrir góða frammistöðu.

Síðan fær kennarinn börnin til að gera regluna rangt. Börnin láta trufla sig í verkefnavinnunni og fara að fíflast og hugsa ekki um sig sjálf. Kennarinn spyr: Er þetta að hugsa um sjálfan sig?

Kennari fær börnin til að gera aftur rétt og þau vinna verkefnið og láta ekki trufla sig. Kennarinn segir svo: *Svona gerum við* og hrósar börnunum fyrir að hugsa um sjálfan sig.

Þetta er gott að endurtaka við börnin áður en þau fara fram.

Reglan æfð: Börnin æfa sig að sitja og vinna og kennarinn labbar á milli og reynir að trufla börnin en þau halda áfram að vinna og hugsa um sjálfa/n sig.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur í að hugsa um sjálfan sig. Hver getur sýnt/sagt okkur hvernig það er gert?

Svona gerum við í leikskólanum Álfasteini

Ábyrgð og virðing

Regla: Við tökum til fötin okkar

Af hverju: Þá gengur mér betur að finna til fötin ef þau eru á réttum stað.

Ábyrgð og virðing: Ég er tillitsamur/söm við aðra, aðstoða og hjálpa þeim sem þurfa.

Kynning reglunnar: Í dag ætlum við að æfa okkur í að taka til fötin okkar

Hvernig kennum við börnunum regluna:
Við útskýrum hvers vegna það er mikilvægt að fara eftir reglunum.
Við gerum það með sýnikennslu, rétt, rangt, rétt

Kennari fer með nokkur börn í fataklefann. Börnin eiga að finna til fötin sín sjálf. Börnin kanna sjálf í hvaða föt þau eiga að fara og finna til fötin sín. Kennari spyr: Er þetta að finna til fötin sín? Hann man eftir að hrósa vel fyrir góða frammistöðu.

Kennari fær barn sem hann treystir og biður það að gera regluna rangt. Kennari biður barnið um að leika kennarann. Barnið segir kennaranum að finna til fötin sín. Kennarinn gerir allt annað, truflar næsta barn, situr bara og horfir úr í loftið og hleypur um. Kennarinn spyr: Er þetta að finna til fötin sín?

Kennarinn segir nú börnunum að finna til fötin sín og þau gera það. Kennarinn spyr: Er þetta að finna til fötin sín? *Svona gerum við* og hrósar

Reglan æfð: Börnin fara fram í fataklefa og finna til fötin sín.

Skilningur á reglunni kannaður: Nú höfum við æft okkur í að finna til fötin okkar. Hver getur sýnt okkur hvernig það er gert?

13.7 Fylgiskjal 7 - Þríhyrningur

Rannsóknir hafa leitt í ljós að í hverjum skóla sé um að ræða þrenns konar nemendur: Venjulegir nemendur, nemendur í áhættu vegna hegðunarerfiðleika og nemendur sem sýna hegðunarerfiðleika. Markmið SMT- skólafærni er að styðja við alla nemendur.

Í þríhyrningnum hér að neðan má staðsetja nemendahóp (t.d. nemendur í bekk). Punktur er settur á viðeigandi stað fyrir hvern nemanda og ef aðgreina á kynin má setja punkt fyrir drengi en hring fyrir stúlkur. Út frá þessu er hægt að skoða samsetningu nemendahópsins og hvernig stuðningur við ólíka nemendur nýtist best.

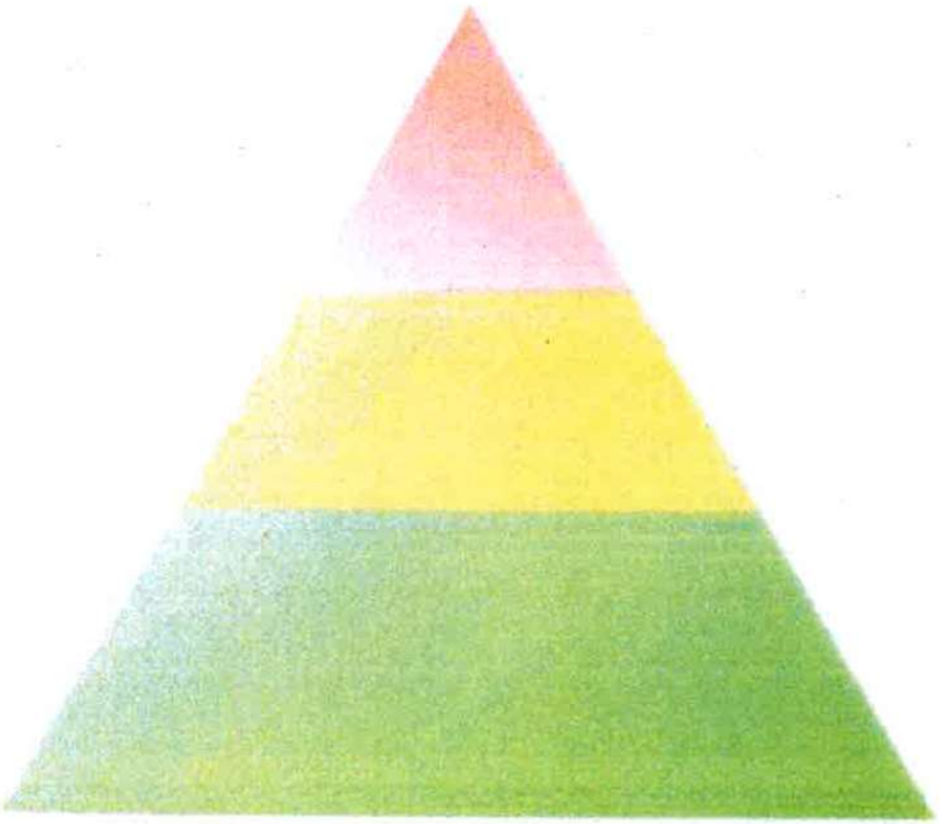

Heildarfjöldi nemenda: ___________

Fjöldi nemenda í neðsta lagi: ___________

Fjöldi nemenda í miðlagi: ___________

Fjöldi nemenda í efsta lagi: ___________

13.8 Fylgiskjal 8 - Árshjólið

Árshjól/Verkefnaáætlun SMT 2020-2021										
	ágúst	september	október	nóv	desember	janúar	feb	mars	apríl	maí
Við göngum á ganginum	17.-21.					Upprifjun				
Hafa hendur og fætur hjá sér	17.-21.					Upprifjun				
Að sitja í sætinu sínu	17.-21.					Upprifjun				
Nota inniröddina	17-21.					Upprifjun				
Vera á sínu svæði	24.-28.					Upprifjun				
Við göngum frá	24.-28.					Upprifjun				
Aðstoða hvert annað	24.-28.					Upprifjun				
Hugsa um sjálfan sig	24.-28.					Upprifjun				
Við tökum til fötin okkar	24.-28.					Upprifjun				
Teymisfundur leikskólans										
Skráningar í þríhyrning			19.-23.				1.-5.			
Skráningar				2.-6.			22.-26.			
Eftirfylgni reglanna										
Kynning fyrir foreldra										
Kynning /upprifjun starfsfólks										
SET-listinn										
Nýliðanámskeið										
Lausnateymi eftir þörfum										

13.9 Fylgiskjal 9 - Skráningarblað

Skráningarblað - Álfasteinn

Nafn: ______________________________ Aldur: ________

Dags: ______________ Kl. __________ Skrásetjari: ______________________

Staðsetning	Lýsing á atviki sem átti sér stað
_ Kubbastarf	_ **Minniháttar atvik**
_ Púðaherbergi	_ pota, ýta við barni
_ Leikherbergi/búningar	_ Ljótt orðbragð
_ Miðsvæði	_ Stríða
_ Leshorn/kósýhorn	_ Klípa
_ Hópastarf	_ Fýlustjórnun
_ Samvera	_ Frussa/hrækja
_ Hvíld	_ Toga í hár
_ Salerni	_ Hrinda, ekki af mikilli hörku
_ Morgunverður	_ Klóra
_ Hádegisverður	_ Fela sig
_ Nónhressing	_ **Meiriháttar atvik**
_ Fataklefi	_ Bíta
_ Gangur	_ Slá/Kýla/sparka
_ Útisvæði	_ Kasta grjóti/kasta sandi
_ Hreyfing/Albert	_ Hrinda af mikilli hörku
_ Fornigarður	_ Ljótt orðbragð
_ Álfaból	_ Yfirgefa skólalóðina
_ Laut	_ Eyðileggja eigur annarra
_ Sérstakir viðburðir (t.d. vettvangsferð, samkoma).	_ Annað
_ Annað	______________________
______________________	______________________
______________________	______________________
______________________	______________________
______________________	

Möguleg ástæða	Afleiðingar
_ Að fá athygli félaga	
_ Að fá athygli fullorðinna	_ Leyst á staðnum/ skýr fyrirmæli gefin, barnið fer eftir fyrirmælunum. Farið yfir regluna, reglan æfð, rétt, rangt, rétt.
_ Að fá hluti eða fá að gera eitthvað	_ Vísað úr aðstæðum
_ Forðast félaga	_ Missti svæði
_ Forðast fullorðna	_ Missti ákveðin réttindi
_ Komast undan því að gera eitthvað (t.d. ákv. verkefni)	_ Samband haft við foreldra
_ Veit ekki	_ Einvera
_ Annað ______________	_ Annað ______________
______________________	______________________
______________________	______________________
______________________	______________________

13.10 Fylgiskjal 10 - Tilvísun í Lausnateymi

Tilvísun í lausnateymi

Gagnlegt er að veita lausnateymi eftirfarandi upplýsingar áður en teymið byrjar formlega að vinna með mál nemandans:

Nafn tilvísanda: ____
Nafn nemanda: ____
Bekkur: __________ Dags: __________

Hversu marga stoppmiða/skráningarmiða er nemandinn með? ________
Hvar í þríhyrningnum er nemandinn staddur? ______________________
Hvernig er félagsleg staðanemandans? ___________________________
____

Á nemandinn vini? Hverja? ______________________________________
Hvernig er ástundun? ____
Hvernig er samvinnu við foreldra háttað? __________________________
Liggur einhver greining fyrir? ____________________________________

Nefndu a.m.k- þrjá styrkleika sem nemandinn hefur: ________________
____
____
____

Efnisgerð: Unnið eftir fyrimynd gagna frá Áslandsskóla.
Útgefandi: Skólaskrifstofa Hafnarfjarðar.

13.11 Fylgiskjal 11 - vinnuferli Lausnateymis

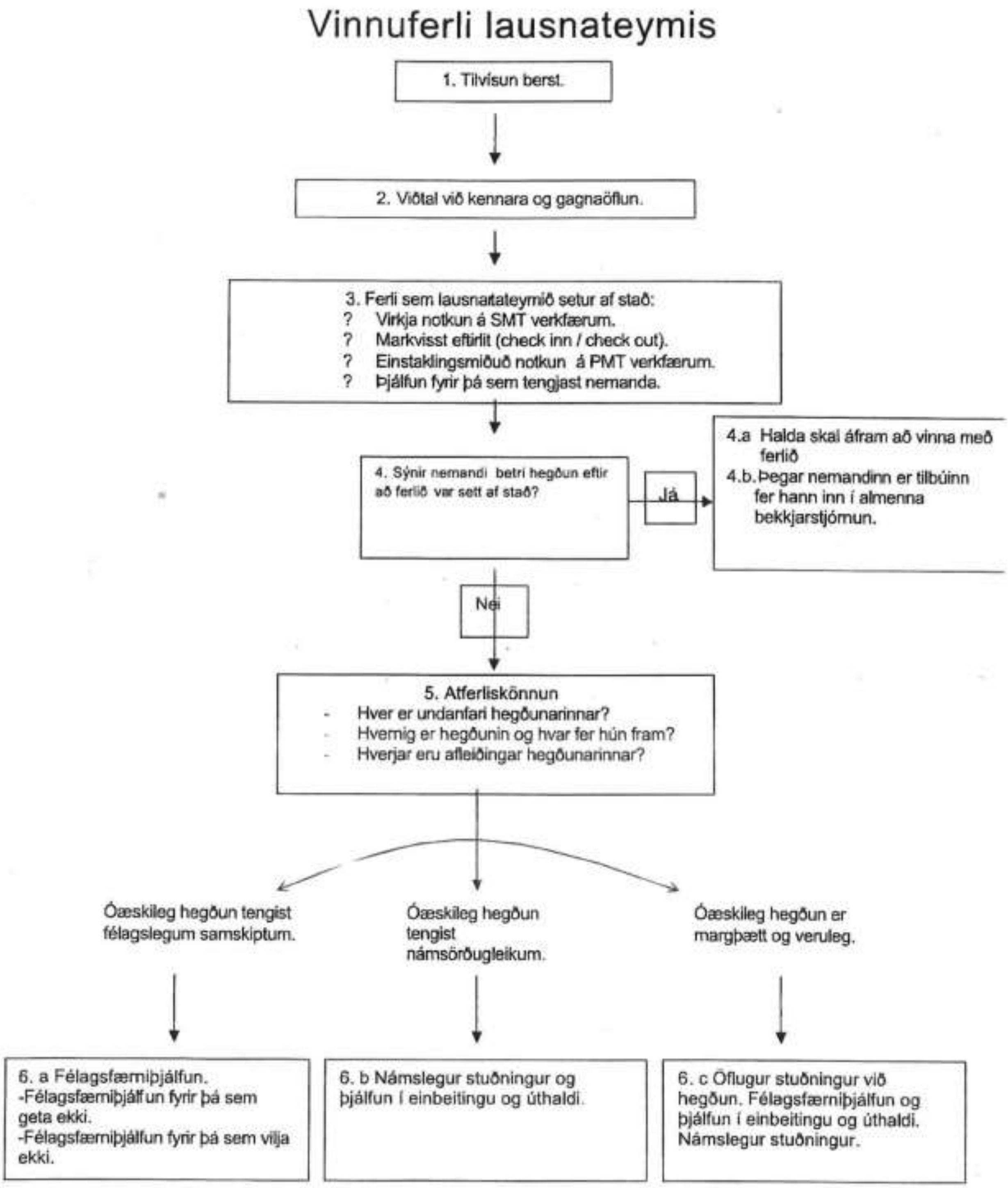

Crone, D.A., Horner, R. H. og Hawken, L. S. (2004). Responding to problem behavior in schools: The behavior education program. Guilford Press.
Íslensk gerð: Unnið er eftir fyrirmynd gagna frá Áslandsskóla. Útgefandi: Skólaskrifstofa Hafnarfjarðar.

13.12 Fylgiskjal 12 - Einstaklingsnámskrá

Skólaskrifstofa Hafnarfjarðar
Einstaklingsnámskrárform 2012
LEIKSKÓLAR

Einstaklingsnámskrá
leikskóli

Gildistími:

Gildistími einstaklingsnámskrár	**Frá**	XXX	**Til**	XXX

1. Almennar upplýsingar

Einstaklingsnámskrá:

Barn	Kennitala	Heimilisfang

Aðstandendur:

Móðir		Heimilisfang
Heimasími	**Vinnusími/gsm**	**Netfang**

Faðir		Heimilisfang
Heimasími	**Vinnusími/gsm**	**Netfang**

Skóladvöl:

Leikskóli			
Deild			
Sími		**Netfang**	

2. Skólaupplýsingar:

Í teymi barnsins eru:

Nafn	Staða eða tengsl við barn	Netfang	Sími

Teymisfundir eru haldnir í leikskólanum 2 sinnum á ári/mánuði
Teymisstjóri: Jóhanna Jensdóttir

Gögn til grundvallar námskrárgerðinni:

Aðili	Gögn um barn
Leikskóli	**Orðaskil / Kuno Beller**
Talmeinafræðingur	**Greining frá XXX talmeinafræðing**
Sálfræðingur	**Greining frá XXX sálfræðingi**
GRR	
HTI	
Aðrir	

3. Núverandi staða barnsins:

X – var vísað í athugun til sálfræðings á Skólaskrifstofu, með ósk um sérfræðimat. Niðurstöður sálfræðings komu 31. Október 2011. (Sjá fylgiskjal). Hann er seinn til tals og var frumkvæði hans í samskiptum mjög takmarkað. X er tvítyngdur. Móðir talar ensku/íslensku en faðir íslensku. Drengurinn er jafnvígur á þessi tungumál. Hann tjáði sig litið sem ekkert á leikskólanum en er nú farinn að tjá sig meira og tekið framförum í málþroska. Hann notar myndrænt skipulag og TMT og er farinn að tjá sig mun meira. Hann notar orðið setningar til að tjá sig og allt að c.a 5-6 orð. Hann þarf þó hvatningu til að nota setningar, vill fara í að benda og/ eða nota 1-2 orð. Málskilningur er betri en tjáning. Hann er seinn í grófhreyfingum og er í sjúkraþjálfun. Hann á það einstaka sinnum, til að vera vanvirkur og draga sig í hlé /tjáir sig ekki einu sinni. En hann hefur sýnt miklar framfarir undanfarið og er nú glaðari, miklu virkari, tjáir sig meira, hefur samskipti við börn og fullorðna af eigin frumkvæði. Oft er hann lengi í gang þegar hann kemur í leikskólann t.d. vanvirkur fyrsta klukkutímann. Félagsleg færni hans er einnig mun betri og hann hefur eignast vini á leikskólanum, sem hann sækist í að leika við. X hefur nú 5 tíma á dag í stuðning inn á deild. X er stuðningsaðili X inná deild og tekur hann í verkefnavinnu eða skipulögð vinnubrögð 1x á dag.

4. Áhersluþættir:

Að X hafi einstaklingsnámskrá sem fylgt er eftir og áframhaldandi stuðning á leikskólanum. Áhersla lögð á málörvun og málnotkun. Þjálfa orðaforða, setningamyndun og nota áfram TMT og vinna með lista af úrræðum frá X talmeinafræðingi. Þjálfa þarf gróf -og fínhreyfingar X. Sjúkraþjálfi kemur á leikskólann til að þjálfa hann ásamt því að leiðbeina okkur. Einnig þarf að huga að félagslegri stöðu hans og vinna áfram með hana og styrkja sjálfsmynd hans. Efla frumkvæði hans í samskiptum, leik og öllu öðrum aðstæðum.

Skilgreinið þá þroskaþætti sem lögð verður áhersla á hjá viðkomandi barni á gildistíma einstaklingsnámskrárinnar.

MARKMIÐ: Skilgreinið sem skýrust markmið til að hægt sé að meta eða mæla árangur og/eða framfarir.

LEIÐIR: Lýsið sem skýrast þeim aðferðum sem eiga að ýta undir að markmið náist, þ.e. hvað, hvernig, hver o.þ.h.

A. Málþroski:

1. MÁLSKILNINGUR (málvitund og hugtakaskilningur)
Markmið: Efla málskilning og hugtakaskilning
Leiðir: X fer 1 x á dag í sérkennsluherbergið með X og vinnur þar eftir fyrirfram ákveðnu skipulagi. X mun bæði fara í einstaklingsþjálfun og með félagsskap (má bjóða með sér vin). -Lesa fyrir hann daglega og ræða sögurnar eftir lesturinn, notast við endurtekningar og eftirherminám. Lesa sömu bókina í 1-2 vikur

-Velja bækur sem fjalla um athafnir daglegs lífs til að hann eigi auðveldara með að yfirfæra þær inn í sínar athafnir.
-Eftir sögulestur – skapa umræður um söguna og kalla fram úr minni með því að rifja upp.
- Leggja orð á allar athafnir og fá hann til að endurtaka.
- Lesa félagsfærnisögur.

2. MÁLTJÁNING (framburður, orðaforði, setningamyndun)
Markmið: - að auka orðaforða og æfa hann í setningamyndun. Að hann noti 5-6 orða setningar.
Leiðir: - Nota TMT markvisst samhliða málörvuninni. - Hvetja hann til að tjá sig og notast við myndir okkur til stuðnings t.d. í samverunni (dýramyndir) . Æfa hann í að framkalla ýmis hljóð/-. - Kenna honum að nota hálsmen með myndum sem minna okkur á undirstöðuþætti fyrir boðskipti. Hlusta- horfa – sitja kyrr- bíða - skiptast á – muna- biðja um hjálp og tjá tilfinningar. - Leggja honum orð í munn þegar á við. -Æfa neitun í setningum t..d. með því að lesa bókina „líkami minn", „Skrímslið sem sagði NEI" og minna hann á /æfa sig. - Eintala og fleiritölu – nota samstæðuspil.

3. HLUSTUN (heyrnræn úrvinnsla, minnisgeymd)
Markmið: Nýta sjónrænan styrkleika hans til að efla hlustun.
Leiðir: - Beita sjónrænum minnisaðferðum, sjónrænu dagsskipulagi og myndrænum leiðbeiningum fyrir hann. Spila hljóðaspil og fara í hlustunarleiki. Vinna með áhuga hans á rími – hlustun /hljóð

B. Hreyfþroski:

1. GRÓFHREYFINGAR
Markmið: Að styrkja hann líkamlega og auka þol hans.
Leiðir: X er hjá sjúkraþjálfa og við höfum fengið úrræði til að fara eftir – munum notast við salinn – útiveru og snillistundir til að efla grófhreyfingar. - Fara eftir leiðbeiningum sjúkraþjálfa. - Skipulagður íþróttatími með hópnum sínum í sal - 1x í viku. - Jafnvægisæfingar – boltaleiki, grípa, drippla og sparka. - gönguferðir – klifur úti og inni.

2. FÍNHREYFINGAR
Markmið: Að hann haldi „rétt“ á blýanti/ lit og auka hæfni í öðrum fínhreyfingum
Leiðir: Unnið verður með fínhreyfingar í snillistundum og einnig körfuvinnu (skipulögð vinnubrögð) í sérkennsluherberginu með stuðningsaðila. - Lita á blað sem er fest á vegg, lita á gólfinu- liggjandi á maganum, lita við borð, klippa, perla og púsla, pinna, - ýmis körfuverkefni (skipulögð vinnubrögð) og fl. - Skrúfa, rær og skrúfur. Finna gamalt tæki til að skrúfa sundur.

C. Sjálfshjálp:

Markmið: Æfa frumkvæði – og að hann fari á klósettið / hætti með bleyju.
Leiðir: Markvisst æft á klósetttímum deildarinnar. Gefa honum tíma og hvatningu til að „gera sjálfur“ – - Að hann setjist á klósettið við bleiuskipti. Hvetja hann áfram með umbunarkerfi. Fyrst umbun fyrir að setjast á klósettið við bleiuskipti. Svo síðar fyrir að pissa í klósettið. - Lesa bækur/ sögur um klósettferðir. - Bæta við á boðskiptahálsmenið mynd af klósetti.

D. Úthald og einbeiting:

Markmið: Halda við og auka úthald og einbeitingu við leik og starf.
Leiðir: Úthald og einbeiting þjálfað í öllum þáttum hér að ofan í snillistundum og sérkennslutímum. - Nota körfuverkefni – og auka virkni hans. - Nota tímavakann –

E. Félagsfærni/leikur:

Markmið: Efla samskiptahæfni og kenna honum að lesa í svipbrigði og óyrt skilaboð. Að hann geti tjáð sig óhindrað við aðra og sagt hvað hann vill / vill ekki. Fara í félagslegar leikreglur og hjálpa honum að komast inn í leik barnanna.
Leiðir: Sett inn í alla þætti dagskipulags hans – stuðningur sér um að fylgja markmiðum eftir. - Nota tilfinningaspjöld og Stig af stigi til að efla tilfinningaþroska og félagshæfni.

- Notast við félagsfærnisögur t.d. (passa hendur – einbeita sér – gera til skiptis – og að segja NEI) .
- Nota könnunarleikinn til að æfa hann í samleik með 5-6 börnum í senn. –
- Nota leiklist – æfa „að setja sig í spor annarra“ t.d. í gegnum sögur og leikrit. Æfa sig fyrir framan spegil, svipbrigði/tilfinningar.
- Lífsleiknilota – unnið með vináttu og samskipti. Æfum að hugsa vel um vini okkar, hugga þá og sýna væntumþykju.

5. Sérfræðistuðningur og eftirfylgni:

A. Viðbótarþjónusta:

Talþjálfun, iðjuþjálfun, sjúkraþjálfun, annað:
- Er í sjúkraþjálfun
- Búin að fara í greiningu til talmeinafræðings og á að fara í talþjálfun.
- Búin að fara í sálfræðimat hjá sálfræðingi.
- Er á bið eftir nánari sálfræðimati – CARS eða einhverfurófarpróf voru ekki tekinn í fyrra mati en samkvæmt beiðni frá heila- og taugalækni drengsins á að gera nýtt mat með tilliti til þess.

B. Hvernig er staðið að mælingum á árangri?

- ítarlegar skráningar – sérútbúin bók sem fylgir honum.
- X á að fara í endurmat hjá X talmeinafræðingi eftir árið.

C. Hvernig er foreldrum gerð grein fyrir mat á árangri?

Í foreldraviðtölum og á teymisfundum þar sem farið verður yfir hvernig gengur.

D. Áherslur á heimili:

Hafnarfirði XXX og undirritað með samþykki:

Fund sátu	**Nafn**
Foreldri/forráðamaður	
Foreldri/forráðamaður	
Sérkennslustjóri	
Deildarstjóri	
Stuðningsaðili	

13.13 Fylgiskjal 13 - Bókamerki

13.14 Fylgiskjal 14 - Eðlileg málþróun barna

Eðlilegur málþroski 9-12 mánaða

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Lærir ný orð		
Hlustar þegar er talað við það		
Réttir hlut samkvæmt beiðni		
Horfir á fólk sem segir nafn barnsins		
Horfir á hluti þegar þeir eru nefndir		
Tekur þátt í leikjum sem byggja á talmáli (t.d. syngja með látbragði)		
Byrja að fara eftir einföldum fyrirmælum		
Þekkir nokkra líkamshluta		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Hermir eftir hljóðakeðjum		
Hermir eftir hljóðum eins og brrr-bíll, bíbí-fugl		
Notar hljóð og orð til að fá og viðhalda athygli		
Gefur frá sér aukna hljóðamyndun til að skipta um viðfangsefni		
Hljóðamyndun bendir til áhuga á samskiptum		
Byrjar að herma eftir nöfnum á algengum hlutum		
Samskipti	**Notar**	**Notar ekki**
Sýnir ótta gagnvart ókunnugum		
Getur myndað tengsl í nýjum aðstæðum		
Sýnir félagsleg samskipti (t.d. vinka bless)		

Bregst við nafninu sínu með aukinni hljóðamyndun		
Klappa saman höndum		
Leikur	**Notar**	**Notar ekki**
Setur hendur fyrir andlit í feluleik		
Streitist á móti þegar á að taka af því leikfang		
Réttir út hendur og sýnir leikfang		
Hermir eftir að drekka úr bolla		
Keyrir bíla		
Setur dúkku í rúm		
Faðmar bangsa		
Bendir á hluti til að vekja athygli á þeim		

Eðlilegur málþroski 12-16 mánaða

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Fylgir einföldum fyrirmælum í leik		
Bregst við beiðnum við að segja orð		
Réttir hluti eftir beiðni		
Bendir á myndir í bókum eftir beiðni		
Bendir á athafnir á myndum		
Byrjar að skilja afstöðuhugtök		
Byrjar að skilja ný orð (orðaforði eykst hratt)		
Þekkir þrjá eða fleiri líkamshluta á sér sjálfum, dúkku eða bangsa		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Hristir höfuðið til að segja *nei*		
Segir fleiri en tíu orð sjálfsprottið		
Byrjar að nefna hluti		
Notar mismunandi tón við hljóðamyndun		
Hermir eftir nýjum orðum		
Hermir eftir dýrahljóðum		
Syngur og byrjar að herma eftir einföldum söngtexta		
Byrjar að gera til skiptis		
Byrjar að tjá grunnþarfir sínar		
Samskipti	**Notar**	**Notar ekki**

Hermir eftir öðrum börnum		
Bregst við hljóðamyndun annarra barna		
Getur tekið þátt í að gera til skiptis		
Notar fleiri orð í samskiptum		
Faðmar fólk og leikföng		
Sýnir mikinn áhuga og þörf á samskiptum		
Leikur	**Notar**	**Notar ekki**
Rannsakar leikföng		
Byrjar að sýna táknrænan leik		
Notar hluti á viðeigandi hátt		
Leikur sér með að ná í hluti		

Eðlilegur málþroski 16-20 mánaða

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Getur beðið um hluti		
Finnur hluti sem eru ekki í augsýn		
Þekkir hluti út frá flokkum		
Skilur 70-100 orð		
Þekkir nokkra eigin líkamshluta		
Skilur einföld fyrirmæli		
Skilur nokkur sagnorð		
Bendir á myndir		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Notar talmál í staðin fyrir bendingar		
Biður um meira		
Nefnir hluti		
Hermir eftir hljóðum úr umhverfinu		
Tjáir grunnþarfir sínar		
Eftirherma eykst		
Tveggja orða tengingar byrja að heyrast		
Undirbýr sig fyrir að spyrja (spurnartónn, bendingar, orð)		
Samskipti	**Notar**	**Notar ekki**
Biður um aðstoð frá fullorðnum		
Bendir á, sýnir eða réttir hluti		

Byrjar að mótmæla með orðum		
Sýnir sjálfstjórn og hefur áhrif á hegðun annarra		
Klæðir sig í og úr fötum		
Bendir á eða leiðir fólk að hlutum		
Getur hlustað og gert til skiptis í samræðum		
Leikur	**Notar**	**Notar ekki**
Leikur með leikföng á mismunandi hátt		
Réttir leikfang til að fá aðstoð		
Flokkar/setur hluti ofan í eitthvað		
Notar aukna hljóðamyndun í leikaðstæðum		
Hermir eftir heimilisverkum		
Fer í boltaleik		
Byrjar að að þróa ímyndunarleik		

Eðlilegur málþroski 20-28 mánaða

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Bendir á rétta hluti úr fjölda annarra		
Fylgir tveggja liða fyrirmælum		
Bendir á athafnir á myndum		
Þekkir nöfn fjölskyldumeðlima		
Byrjar að skilja stærðarhugtök		
Byrjar að skilja hugtakið einn		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Notar ný orð		
Notar nafnið sitt		
Byrjar að tengja saman þrjú til fjögur orð		
Byrjar að nota fornöfn		
Eftirherma eykst		
Biður um aðstoð eftir þörfum		
Notar sagnorð		
Byrjar að nota smáorð		
Setningar byrja að lengjast		
Getur myndað sirka 20 stök málhljóð rétt		
Samskipti	**Notar**	**Notar ekki**
Hermir eftir athöfnum		
Sýnir látbragð og vilja til aðgerða		

Ímyndunarleikur þróast: þykist borða, bendir á klósett, þykist drekka kaffi, skrifa eða tala í síma		
Þurrkar sér í framan og um hendur		
Tekur þátt í söng		
Leikur	**Notar**	**Notar ekki**
Gengur frá hlutum		
Sýnir áhuga á öðrum börnum		
Byggir úr kubbum		
Sýnir aukna tilbreytni í leikaðstæðum		
Velur á milli leikfanga		
Notar flest leikföng á viðeigandi hátt		
Sýnir áhuga á bókum		

Eðlilegur málþroski 28-36 mánaða

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Svarar einföldum spurningum		
Þekkir notkun hluta		
Byrjar að þekkja afstöðuhugtök		
Svarar já og nei spurningum		
Byrjar að hafa áhuga á því hvernig hlutir virka		
Byrjar að benda á hluti úr heild		
Byrjar að fara eftir flóknari fyrirmælum		
Þekkir nokkra liti		
Skilur neitun í setningum		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Nefnir einn til tvo liti		
Notar ég um sjálft sig		
Heilsar, kveður, biður um hluti		
Notar neitun		
Notar eintölu/fleirtölu og afstöðuhugtök		
Getur sagt til um fullt nafn og kyn		
Svarar spurningum á viðeigandi hátt		
Byrjar að nota sagnbeygingar		
Segir til um líðan		
Telur frá einn upp í fimm		

Segir fá liðnum atburðum		
Tjáir sig yfirleitt með setningum		
Getur myndað um 28 stök málhljóð		
Samskipti	**Notar**	**Notar ekki**
Sameinar athygli		
Byrjar að gera sér grein fyrir þörfum annarra		
Sýnir góða tengslamyndun		
Talar meira í leik með öðrum börnum		
Leikur	**Notar**	**Notar ekki**
Leikur við hliðina á öðrum börnum		
Byrjar að þróa samleik		
Deilir leikföngum		
Sýnir meira úthald í leik		
Leikur þekktar rútínur		
Hermir eftir athöfnum aðstandenda í leik		
Notar dúkkur, dýr og bangsa sem leikfélaga		
Sýnir aukinn áhuga á að leika við önnur börn		

Eðlileg málþróun 4 ára

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Þekkir grunnliti og form		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Fer eftir flóknari fyrirmælum		
Getur sagt frá ímynduðum hlutum		
Spyr margra spurninga		
Setningar lengjast		
Notar þátíð		

Eðlileg málþróun 5 ára

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Þekkir afstöðuhugtök		
Þekkir aldur, heimilsfang og afmælisdag		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Lýsir hlutum		
Notar nútíð, þátíð og framtíð		
Spyr til þess að fá upplýsingar		
Setningagerð er orðin flóknari		

Eðlileg málþróun 6 ára

Nafn barns og dagsetning: ____

Málskilningur	Notar	Notar ekki
Skilur flestar setningar		
Þekkir hægri og vinstri		
Þekkir vikudaga og mánuði		
Máltjáning	**Notar**	**Notar ekki**
Réttur framburður málhljóða		
Notar rétta málfræði í setningum og frásögn		
Getur sagt fyrir um endi á sögu		
Kann viðeigandi boðskipti		